

Suvremena kriza braka i obitelji

Glasnović, Jakov

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:206053>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru
Teološko-katehetski odjel
Diplomski sveučilišni teološko-katehetski studij (dvopredmetni)

Jakov Glasnović

Suvremena kriza braka i obitelji

Diplomski rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru
Teološko-katehetski odjel
Diplomski sveučilišni teološko-katehetski studij (dvopredmetni)

Suvremena kriza braka i obitelji

Diplomski rad

Student/ica:

Jakov Glasnović

Mentor/ica:

Izv. prof. dr. sc. Klara Čavar

Komentor/ica:

doc. dr. sc. Zdenko Dundović

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Jakov Glasnović**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Suvremena kriza braka i obitelji** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2023.

*Veliko hvala mojoj obitelji, rodbini, prijateljima, kolegama na podršci kroz cijelo moje
studijsko putovanje.*

Zahvaljujem i mojoj zaručnici koju sam upoznao upravo na ovom odjelu.

*Posebno se zahvaljujem i svojoj mentorici izv. prof. dr. sc. Klari Čavar i komentoru doc. dr.
sc. Zdenku Dundoviću na neizmjernom angažmanu za ovaj rad.*

Gospodine hvala i Tebi na svemu.

SADRŽAJ

UVOD	1
1. POJAM BRAKA I OBITELJI	3
1.1. Specifičnost supružničkog zajedništva i bračne ljubavi	3
1.2. Spasopovijesna perspektiva braka i obitelji.....	4
1.2.1. Brak i obitelj u poretku stvaranja i otkupljenja.....	4
1.2.2. Teološki i eklezijalni karakter braka i obitelji	5
1.2.3. Biblijska perspektiva braka i obitelji	6
1.2.4. Uloge u braku i obitelji	7
1.3. Poimanje braka i obitelji kroz povijest.....	9
1.3.1. Brak i obitelj u doba patristike	9
1.3.2. Brak i obitelj kod svetog Ambrozija	10
1.3.3. Brak i obitelj u doba skolastike.	10
1.3.4. Tridentски sabor o braku i obitelji.....	11
1.4. Pojam braka i obitelji u suvremenosti	12
2. SUVREMENE KRIZE KOJE UTJEČU NA BRAK I OBITELJ	14
2.1. Brak i obitelj u surječju suvremenog društva	14
2.2. Odnos braka i obitelji sa suvremenim društvom.....	16
2.3. Utjecaji društva na brak i obitelj	16
2.4. Utjecaj sekularizma na brak i obitelj	18
2.5. Pastoralne manjkavosti u pripravi za brak	19
2.6. Neki oblici „neredovitih“ situacija	19
2.6.1. Kršćani u građanskoj ženidbi.....	20
2.6.2. Brak na probu.....	20
2.6.3. Slobodne veze: izvanbračne zajednice i neobvezna životna zajedništva	21
2.6.4. Rastavljeni i ponovno civilno vjenčani	22
3. PASTORALNO DJELOVANJE U TEŠKIM I POSEBNIM PASTORALNIM SITUACIJAMA.....	23
3.1. Pastoralna briga o nepotpunim obiteljima.....	23
3.1.1. Pastoralna briga o brakovima bez djece.....	23
3.1.2. Pastoralna briga o jednoroditeljskim obiteljima	24
3.1.3. Pastoralna briga o rastavljenim bračnim parovima i rastavljenim roditeljima	25
3.1.4. Pastoralna briga o rastavljenim i ponovno civilno vjenčanim vjernicima	27
3.2. Pastoralna briga o obiteljima koje se nalaze u posebnoj životnoj situaciji.....	28
3.2.1. Pastoral obitelji s djecom s posebnim potrebama	28
3.2.2. Pastoral obitelji s djecom koja imaju poremećaj u ponašanju	30

3.3. Pastoralna briga o takozvanim „neredovitim“ situacijama.....	31
ZAKLJUČAK	33
SAŽETAK.....	34
SUMMARY	35
LITERATURA.....	36
ŽIVOTOPIS.....	39

UVOD

Tema ovog diplomskog rada je „Suvremena kriza braka i obitelji“. U ovom radu naglasak će biti na krizama i društvenim situacijama koje su znatno utjecale na brak i obitelj. Kroz istaknute krize koje prate brak i obitelj u ovom suvremenom društvu, istaknut ćemo i koja nam rješenja za probleme braka i obitelj nudi Crkva.

Rad se sastoji od tri poglavlja. Kroz sva tri poglavlja pratit ćemo povijesni tijek promjena koje su znatno utjecale na brak i obitelj.

U prvom poglavlju vidjet ćemo kako se pojam braka i obitelji mijenjao kroz samu povijest. Pojmovno određenje braka i obitelji pratit ćemo od samih početaka, to jest Knjige Postanka, pa sve do danas. Istaknut ćemo spasopovijesnu perspektivu braka i obitelji, te analizu istih u samom poretku stvaranja i otkupljenja. Uz to, značajan naglasak će biti i na biblijskoj perspektivi i teološkom i eklezijalnom karakteru braka i obitelji. Nakon toga slijedit će pojmovno određenje braka i obitelji od početaka pa do Tridentskog sabora. U tom periodu brak i obitelj su doživjeli veliku promjenu u pojmovnom određenju s obzirom na samo početno biblijsko značenje tih dvaju pojmova. Naposljetku, zaključit ćemo s analizom značenja pojma braka i obitelji u modernom i suvremenom svijetu. Ovo će nam poglavlje pokazati samu pojmovnu promjenu i značenje braka i obitelji od početaka do danas.

U drugom poglavlju bit će istaknute suvremene krize koje su znatno utjecale na brak i obitelj. Ovo poglavlje naglasak stavlja i na sam odnos suvremenog društva s brakom i obitelji. Društvo je uz sve svoje promjene kroz povijest imalo mnogo utjecaja na brak i obitelj. Suvremenost je obilježena medijima, internetom i audiovizualnim sredstvima koja mogu biti podloga za što brže širenje sekularizma. Sekularizirana kultura pokušava potisnuti dimenziju svetosti braka i obitelji. Također, i pastoralne manjkavosti mogu biti jedan od uzroka rastava i razvoda. Na kraju ovog poglavlja bit će istaknuti neki oblici «neredovitih» situacija koji utječu na samu važnost i bit braka i obitelji, a to su: građanske ženidbe, braka na pokus, slobodne veze kao neobvezna životna zajedništva, izvanbračne i činjenične zajednice, rastavljeni i ponovno civilno vjenčani.

U trećem poglavlju naglasak će biti na pastoralnoj skrbi za brak i obitelj. Budući da brak i obitelj prolaze kroz mnoge krize koje smo detaljnije istaknuli u prethodnom poglavlju, važno je da pastoral djeluje u tim teškim i posebnim situacijama. Ovo poglavlje provest će nas kroz pastoralnu brigu o nepotpunim obiteljima, kao što su brakovi bez djece, jednoroditeljske obitelji, rastavljeni bračni parovi i rastavljeni roditelji, te rastavljeni i ponovno civilno vjenčani

vjernici. Važno je napomenuti kako se velik broj obitelji nalazi u posebnim životnim i društvenim situacijama, kao što su obitelji s djecom s posebnim potrebama i obitelji s djecom koja imaju poremećaj u ponašanju. Ovakve situacije ne utječu na sve obitelji jednako i pastoralna je skrb veoma ključna. Kako smo i na samom kraju prethodnog poglavlja naglasili postoje i takozvane „neredovite“ situacije koje utječu na brak i obitelj, u tim situacijama pastoralna je briga nezaobilazna.

1. POJAM BRAKA I OBITELJI

U prvom poglavlju diplomskog rada istaknut ćemo pojmovno određenje braka i obitelji počevši od samog poretka stvaranja i otkupljenja do suvremenosti. Uz to razmotrit ćemo pojam braka i obitelji iz spasopovijesne i biblijske perspektive i istaknut teološki i eklezijalni karakter braka i obitelji.

1.1. Specifičnost supružničkog zajedništva i bračne ljubavi

U suvremenoj teologiji braka i obitelji, kao posebnost supružničkog zajedništva ističe se globalni karakter. To prema autoru Franzu Josefu Nockeu znači da se u braku osim zajedničkog rada i duhovne komunikacije ističe i važnost tjelesnog susreta koji obuhvaća čovjeka u cijelosti. Osim navedenog, valja istaknuti kako brak nije samo zajedništvo interesa, već treba ići u smjeru zajedništva kroz život u dobru i zlu. Brak je nešto što vrijedi za čitav život, a bračna ljubav je unutarnja odlučnost da supružnici u svemu budu jedno za drugo. Naime, uzajamna ljubav supružnika temeljna je pretpostavka ženidbe i njeno središte. Prema pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes* brak i obitelj su „zajednica ljubavi“. *Gaudium et spes* je ujedno i jedna od četiriju konstitucija Drugog vatikanskog sabora. Kao ključna pretpostavka i trajni uvjet ljubavi je sloboda, a budući da sama ljubav teži zajedništvu praćena je velikom autonomijom. Kada govorimo o važnosti ljubavi u ženidbenom savezu valja istaknuti dva vrlo važna pojma, a to su agape i eros. Eros predstavlja želju za sjedinjenjem, dok agape uključuje vjernost i temeljna je dimenzija kršćanske ljubavi. Pojam agape u sebi sadrži i temeljenje na slobodnoj odluci volje.¹

Nadalje, možemo reći kako je i spolna intimnost jedna od važnih sastavnica ljudskog dostojanstva. Drugi vatikanski koncil naučava o svetosti i to onoj svetosti koja ima posebno značenje za kršćanski narod. Iz toga se jasno da zaključiti kako je svetost osnovni poziv i konačni cilj supružničkog zajedništva. Međutim, svetosti braka i obitelji prijete otvrdnuće srca, odnosno sklerokardija, kao i samoj svetosti Crkve, te je bitno da se slijedi put sazrijevanja i obnove.²

¹ Usp. Anton TAMARUT, Suvremena teologija braka i obitelji, u: *Bogoslovska smotra*, 85 (2015.) 3, 682.

² Usp. *Isto*, 684-685.

1.2. Spasopovijesna perspektiva braka i obitelji

Kada govorimo o braku i obitelji možemo reći kako su oni dar i poslanje, te način Božjeg govora i čovjekova odgovora, a zajedništvo i ljubav muškarca i žene rađa se iz zajedništva triju božanskih Osoba.³ Naime, razumijevanje braka i obitelji najbolje se može oslikati kroz teologiju slike Božje koja je veoma važna. Samim time novija teologija naglasak stavlja na spasopovijesnoj perspektivi, tj. poretku stvaranja i otkupljenja.⁴

1.2.1. Brak i obitelj u poretku stvaranja i otkupljenja

Budući da je za čovjeka važna prvotna biblijsko – teološka definicija koja navodi pojedinca kao sliku Božju, ona je važna i za zajedništvo muškarca i žene.⁵ To nam je vidljivo i u Knjizi Postanka „Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih“.⁶ (Post 1, 27) Stoga, važno je naglasiti da su muškarac i žena zajedno slika Božja u svojem međuodnosu te da je u njihovu savezu predstavljen savez Boga s ljudima. Iz njih se rađa novi život i povjerena im je briga i odgovornost za sva druga stvorenja.⁷ Odnos muškarca i žene je okarakteriziran jednakošću, partnerstvom, sličnošću i različitošću. Svaki pojedinac je zaokružena i potpuna cjelina koja je upućena na drugoga, jer tek s darom žene Adamov život postaje radosno upotpunjen.⁸ Sama punina života može se postići jedino zajedništvom muškarca i žene. U svom međuosobnom odnosu oni su otvoreni novom odnosu, a taj novi odnos je roditeljstvo. Božja prisutnost u njihovom životu čini njih sposobnima za brigu o svojoj djeci i svim drugim stvorenjima. Također, oni su i tumači Božje ljubavi te su pred Bogom odgovorni. Autor Walter Kasper kada govori o odgovornosti, iznosi dvije veoma važne stavke, navodi odgovornost prema svome partneru i osobnom ljudskom dostojanstvu, kao i odgovornost prema zajednici naroda.⁹ Nadalje, brak je i dar blizine, sam Bog se stvarajući čovjeka kao zajedništvo života objavljuje kao blizina. To je zajedništvo života i ljubavi i u odnosu je prema drugome. Uz to, brak je i dar darivanja, a Bog koji stvara čovjeka na svoju sliku objavljuje se kao Bog

³ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, Zagreb, 2009., 242.

⁴ Usp. Anton TAMARUT, *Suvremena teologija braka i obitelji*, 685.

⁵ Usp. *Isto*, 686.

⁶ *Biblija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994.

⁷ Usp. Anton TAMARUT, *Suvremena teologija braka i obitelji*, 686.

⁸ Usp. Mirjana PINEZIĆ, Svadbeni misterij i objava teološke dimenzije ljudske ljubavi, u: *Riječki teološki časopis*, 22 (2014.) 1, 231.

⁹ Usp. Walter KASPER, *Il matrimonio cristiano*, Brescia, 2014., 123.

susreta i partnerstva. Isto tako, Bog je u svom trojstvenom životu radost. Bog je plod darivanja i odricanja, prema tome brak bi mogao biti i plodno poslanje.¹⁰

Treće poglavlje Knjige Postanka govori o zlouporabi vrhunskog Božjeg dara slobode. Poslanje koje je bilo namijenjeno bračnoj zajednici muškarca i žene kompromitirano je grijehom. Taj grijeh zahvaća cjelovitost duše i tijela, spoznaje i volje te razuma i osjećaja. Dakle, grijeh je čovjeku nanio trpljenje u njegovoj fizičkoj egzistenciji. Naime, kako je grijehom zamračena bračna ljubav i vjernost muža i žene u tom zajedništvu nameće se potreba za otkupljenjem i obnovom. Potreba za obnovom Božje prijateljske ljubavi i radosti u zajedništvu te njihovom izvornom poslanju u rađanju potomstva i upravljanju stvorenim svijetom. Krist i njegova Crkva su ti koji obnavljaju i ozdravljaju bračno zajedništvo muškarca i žene.¹¹ U kontekstu govora o rastavi bitno je naglasiti da Isus brani nerazrješivost braka, jer kao što piše i u Svetom pismu: „Što je Bog sjedinio, neka čovjek ne rastavlja“. (Mt 19, 7) Isus brak tumači u proročko-mesijanskoj perspektivi, a tvrdoću srca moguće je pobijediti po Duhu kojega će Isus izliti. On je taj koji mijenja srce, stvara novo srce te novi i vječni savez. Stoga, u Isusovu nauku brak je dar u službi Božjeg kraljevstva.¹² Isus Krist nam je već pružio naznake kako živjeti ženidbu u ovim novim okolnostima i nasljedovati Njega prema Božjemu kraljevstvu.¹³ Bračna zajednica muškarca i žene prima se u ljubavi Kristovoj, a On uvijek ostaje s njima da se trajnom vjernošću uzajamno ljube, kao što je Krist ljubio i Crkvu, te predao sebe za nju.¹⁴

1.2.2. Teološki i eklezijalni karakter braka i obitelji

Brak i obitelj u teološkom i eklezijalnom okviru veoma su važni pojmovi. Važno je naglasiti važnost bračne ljubavi, koja je važna ne samo za supružnike nego je usmjerena i prema rađanju i odgajanju potomstva. U bračnoj zajednici muškarca i žene rađaju se nova djeca i građani ljudskog društva. Oni će krštenjem po milosti Božjoj postati djeca Božja, te je važno naglasiti kako će narod Božji tako neprestano trajati u tijeku stoljeća. Međutim, brak ostaje zajednica i kada nema djece i zadržava svoju vrijednost i nerazrješivost. Naime, bračna ljubav je sakrament

¹⁰ Usp. Anton TAMARUT, *Suvremena teologija braka i obitelji*, 688.

¹¹ Usp. *Isto*, 689.

¹² Usp. Anton TAMARUT, *Suvremena teologija braka i obitelji*, 690.

¹³ Usp. Benedetto TESTA, *Sakramenti Crkve*, 244.

¹⁴ Usp. Anton TAMARUT, *Suvremena teologija braka i obitelji*, 691.

Božje ljubavi koja je otvorena i ne zatvara se u sebe. Teži novom odnosu i otvaranju prema širem zajedništvu te stvaranju obitelji.¹⁵

Obiteljsko je zajedništvo utemeljeno na samom sakramentu ženidbe i Božjem unutartrajstvenom zajedništvu. Obitelj dolazi u bitan doticaj s Crkvom i dobiva eklezijalno značenje u sebi. Drugi vatikanski koncil ističe kako je obitelj domaća, tj. kućna Crkva.¹⁶ Stoga, Crkva i obitelj su konstantno povezane i prate se u svom evangelizacijskom i misijskom poslanju. Dvije su stvarnosti bitno povezane i imaju zajedničke zadaće. U te zadaće spadaju naviještanje Božje riječi, slavljenje Boga zajedničkom molitvom i služenje. Uz svoje zadaće Crkva i obitelj također imaju trostruku službu; proročku, svećeničku i kraljevsku.¹⁷ Autor Antun Tamarut u tom kontekstu jasno ističe „Obitelj je, naime, povlašteni životni i crkveni prostor u kojem se živi proročko, svećeničko i kraljevsko dostojanstvo i poslanje“.¹⁸ Dakle, obiteljsko lice Crkve i crkveno lice obitelji u uzajamnom su odnosu i trebaju pružiti svijetu nadu i radost kako bi mogli tražiti oprostjenje i računati na pomoć.¹⁹

1.2.3. Biblijska perspektiva braka i obitelji

Kada govorimo o braku i obitelji možemo reći kako je govor o stvaranju koji se nalazi u Knjizi Postanka vrlo bitan. Samim činom stvaranja muškarca i žene Bog naglasak stavlja na njihovu bračnu vezu.²⁰ Već na samom početku u Knjizi Postanka govori se o stvaranju čovjeka, i to stvaranju muškarca i žene na sliku Božju. Dakle, Bog stvara čovjeka na svoju sliku i priliku, te poziva muškarca i ženu da sudjeluju u njegovoj ljubavi i prenošenju života.²¹ Katekizam Katoličke Crkve, također piše o stvorenosti muške i ženske osobe. Ističe kako je Bog stvorio muško i žensko u savršenoj jednakosti i da je svako u svom bitku kao muško i žensko. Muškarac i žena imaju neuništivo dostojanstvo koje dolazi od Boga, te im je to dostojanstvo na jednak način dano.²² Stvoreni su za zajedništvo, te da pomažu jedno drugome. Naime, kada govorimo o ženidbi ona je ustanovljena od Boga i to je intimna zajednica bračnog života i ljubavi. Ženidba je jedan od putova prema svetosti.

¹⁵ Usp. *Isto*, 694.

¹⁶ Usp. *Isto*, 695.

¹⁷ Usp. *Isto*, 696.

¹⁸ *Isto*, 696.

¹⁹ Usp. *Isto*, 697.

²⁰ Usp. Nikola MILANOVIĆ, *Brak i obitelj u Božjem naumu*, Zagreb, 2015., 16.

²¹ Usp. FRANJO, *Amoris laetitia - Radost ljubavi*. Postsinodalna apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji, Zagreb, 2016., 9.

²² HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., 369-372.

U Bibliji se nalaze dva teksta o stvaranju i to jahvistički i svećenički. U jahvističkom izvještaju možemo vidjeti kako Bog čovjeka stvara iz prahe zemaljskog i udahnuje mu dah života. Time što mu udahnuje dah života, čovjek postaje živa duša. Međutim, vidi se i opisivanje samog ambijenta Edenskog vrta u kojem se nalazi prvi čovjek kojemu je povjereno da ga čuva i obrađuje. Nakon toga biblijski se pisac usmjeruje na međuljudski odnos, to jest odnos između muškarca i žene. Starozavjetni pisac tvrdi kako će muškarac i žena biti jedno, te nam ukazuje na važnost braka kao temeljne vrijednote ljudskog života.²³

Svećenički izvještaj o stvaranju na prvo mjesto stavlja Božji naum o biću koje će biti kruna stvaranja. Uočavamo važne izričaje kao, sebi slična i na svoju sliku. Tu je istaknut dvostruki Božji naum o čovjeku. Dakle, on je biće slično Bogu, slika koja treba upućivati na Stvoritelja, te ga samim time i predstavljati u stvorenom svijetu. Muškarac i žena su zajedno slika Božja, odnosno njihova upućenost jedno na drugo, to jest bračna veza. Oni zajedno kao bračni par čine sliku Božju.²⁴

Kao temelj starozavjetnog govora o zajedništvu ističu se obitelj i obiteljske veze. Pojedincu je obitelj mnogo značila i bila oslonac za uspješan i sretan život. Starozavjetnim piscima je i brak bio od velike važnosti, a to su pokazali slikom braka kao odnosa između Boga i Izabranog naroda. Kroz tu sliku možemo vidjeti kako je Jahve zaručnik ili suprug, a Izrael zaručnica ili supruga. Uz to, važnost braka se očituje i kroz oba izvješća o stvaranju koja su napisana u perspektivi bračne veze između jednog muškarca i jedne žene. Po ovome se jasno da naslutiti da se čovjek po Božjoj zamisli ne može u potpunosti ostvariti dok je sam. Čovjek će se ostvariti kad prione uza svoju ženu. Naime, što se tiče spolne diferenciranosti, brak je bitan preduvjet ostvarenja toga. Sve što je Bog stvorio bilo je dobro, a to vidimo iz samog izvještaja o stvaranju. Isto tako, bračni je odnos muža i žene opisan skladno i savršeno. Dakle, oni su savršeni i ne poznaju stid, ali stid se javlja tek kada su prekršili Božju volju, te su sklad i savršenstvo poremećeni grijehom.²⁵

1.2.4. Uloge u braku i obitelji

Jedna od značajnijih uloga u braku i obitelji je uloga muža i oca, gdje on djeluje kao svećenik, hranitelj, zaštitnik, roditelj, ljubavnik i prijatelj. Naime, muž/otac kao svećenik ima ulogu da

²³ Usp. Nikola MILANOVIĆ, *Brak i obitelj u Božjem naumu*, 17.

²⁴ Usp. Pero VIDOVIĆ, U početku stvori Bog...obitelj (Post 1,1.27s). Biti ili ne biti obitelji znači biti ili ne biti života i samoga svijeta, u: *Obnovljeni život*, 65 (2010.) 2, 231.

²⁵ Usp. Nikola MILANOVIĆ, *Brak i obitelj u Božjem naumu*, 29-30.

svoju obitelj vodi u duhovnom smjeru. To vodstvo prvotno je namijenjeno mužu/ocu, što je i vidljivo u Bibliji i to kod primjera Noe, Jakova i Abrahama. Međutim, kada se slavila prva Pasha muževi su bili zaduženi za poškropljivanje svojih domova. Dakle, muževi su pozvani na opću brigu za dobrobit svoje obitelji.²⁶

U Bibliji možemo uvidjeti kako je muž/otac i hranitelj obitelji, te ih on hrani «svagdanjim kruhom». Naime, odgovornost za podmirivanje fizičkih potreba obitelji povjerena je mužu/ocu, jer je zapovijed „U znoju lica svoga kruh svoj ćeš jesti“ (Post 3, 19) bila upućena Adamu. Iz toga se da zaključiti da je mužu/ocu povjerena osnovna briga za zadovoljavanje obiteljskih potreba.²⁷

Muž/otac je i zaštitnik i to je njemu od velike važnosti, te se time i ponosi. Primjer možemo vidjeti i u Knjizi Postanka gdje se Jakov priprema da zaštiti svoju obitelj od Ezavova gnjeva. Naime, i u Salomonovoj Pjesmi nad pjesmama zaručnica se bezbrižno odmara u sjeni jabuke, jer je u potpunosti i na vrlo siguran način zaštićena.

Vrlo važna uloga je roditeljstvo. Muž/otac je i roditelj koji mora brinuti o svojoj djeci. Odgajanje djece često se svodi na majčinu odgovornost, ali u Bibliji se ističe da je i očevo sudjelovanje veoma važno. Sinovima je posebno važna očeva ljubav i njegova nazočnost, jer u suprotnom većina djece osjeća manjak očeve nazočnosti, što kasnije ima utjecaj na emocije i ponašanje. Kao jedan od najvećih problema u društvu danas, navodi se upravo nedostatak očeve prisutnosti.

Naposljetku, muž/otac je i ljubavnik i prijatelj. U Bibliji se velika važnost pridaje mužu kao ljubavniku i prijatelju u bračnim odnosima. Ljubav muža prema ženi opisuje se i pojavljuje u Starom zavjetu vrlo često. Tako djevojka u Pjesmi nad pjesmama uživa u ljubavi svojeg ljubavnika. Božji odnos prema Izraelu, također, ukazuje na ulogu ljubavnika i prijatelja. Naime, preko proroka Ezekielia alegorično se prikazuje kako je Bog isprosio Izraela kao zaručnicu i da je postala Njegova, te joj je dao odjeću, nakit i hranu. Također, i Hošein odnos prema Gomeri oslikava Božji odnos prema Izraelu, zaljubljenik koji nastoji ponovno zadobiti ljubljenu.²⁸

Nadalje, jednako važnu ulogu ima i žena/majka. Ona je prikazana kao roditeljica, hraniteljica, domaćica i partnerica. Međutim, ta strpljiva i nježna ljubav i briga prikazane su i na primjerima u Bibliji, kao Anina briga za Samuela, Johabedino podizanje Mojsija, te Marijina uloga u životu malog Isusa. Međutim, sagledavajući današnju situaciju društva, idealna slika obitelji danas je sve manje prisutna i to zbog sve većih i brzih promjena u društvu. U modernom

²⁶ Usp. Calvin B. ROCK, Brak i obitelj, u: *Biblijski pogledi*, 11 (1-2), (2003.), 130.

²⁷ Usp. Calvin, B. ROCK, *Brak i obitelj*, 130.

²⁸ Usp. *Isto*, 131.

društvu došlo je do velikih promjena koje su uvelike umanjile ulogu obitelji u društvu. Naposljetku, valja istaknuti i važnu ulogu žene kao partnerice. U braku je žena punopravni partner i s mužem dijeli intimnost i radost prijateljstva, te uz to sudjeluje u odgoju djece, te uzdržavanju doma.²⁹

1.3. Poimanje braka i obitelji kroz povijest

Pojmovi braka i obitelji mijenjali su se kroz povijest i dobili neke nove odrednice. Analizirat ćemo ih kroz povijest od doba patristike, pa do danas. Prikazat ćemo što sveti Ambrozije ističe o braku i obitelji, te na što nam Tridentski sabor stavlja naglasak kada su pojmovi brak i obitelji u pitanju.

1.3.1. Brak i obitelj u doba patristike

Kod prvih su kršćana brak i obitelj bili pod velikim utjecajem židovske tradicije i novozavjetnih pravila koja su propisivala dužnost članova obitelji. Naime, samo sklapanje brakova bilo je praćeno vjerskim obredima. Tako nam Klement Aleksandrijski govori o braku, koji je zasnovan u skladu s Riječju, kao posvećenom zajedništvu. Klement se osvrće i na ideju Pavla koji kaže da je Bog stvorio dobro ukoliko je posvećeno Božjom riječju i molitvom Crkve, te ističe da brak koji je sklopljen prema logosu, to jest Božjoj riječi posvećen je ako je bračna zajednica podložna Bogu. Uz to, i supružnici trebaju biti u potpunoj iskrenosti srca pri sklapanju bračnog saveza. Od četvrtog su stoljeća vjenčanje obavljali svećenik ili biskup.³⁰ Nadalje, u trećem su stoljeću neki od kršćana smatrali da celibat ima prednost nad brakom, a posebice za crkvene službenike od kojih se kasnije i zahtijevalo da na Zapadu žive u celibatu. Međutim, gnosticima su naučavali da je bračna zajednica sama po sebi grešna. Naime, Jeronim smatra da je bračno stanje manje zlo koje se tolerira da se izbjegne veće zlo i da ga se ne može opravdati, osim u slučaju da se izbjegne bludništvo. On smatra da to sprječava rast u svetosti i da zbog toga svećenici moraju prakticirati celibat. Po njegovim tvrdnjama brak je opravdan isključivo zbog prokreacije. Augustinovi su pogledi bili nešto umjereniji od Jeronimovih, zbog toga što je isticao tri dobra braka; vjernost, potomstvo i sakrament. Tvrdi kako su spolni odnosi grešni ako idu u bilo kojem drugom smjeru osim stvaranju potomstva. Augustin naglašava da je život u bračnoj zajednici sudjelovanje u životu Krista i Njegove Crkve, te je naglašavao da je brak

²⁹ Usp. *Isto*, 132.

³⁰ Usp. Ivan ANTUNOVIĆ, *Sakrament ženidbe*, Zagreb, 2009., 39-140.

sakrament koji je nerazrješiv, nepovrediv i svet. Naime, brak kao sakrament je po Augustinu sveti znak ponajviše zbog njegove nerazrješivosti. Smatra kako u bračnoj zajednici treba biti u potpunosti vjeran, jer ta zajednica simbolizira sam odnos između Krista i Crkve.³¹

1.3.2. Brak i obitelj kod svetog Ambrozija

Ambrozije je bio milanski biskup u četvrtom stoljeću, a u svojim djelima bavio se tematikom bračnog života. Smatrao je da je bračni život skladan i dobar. Govori o kreposti stidljivosti, te da ta osobina treba pratiti osobe koje ulaze u brak. Navodi primjer Rebeke koja se prekriva veom, kako je zaručnik ne bi vidio prije vjenčanja. Ženidba započinje ženidbenim ugovorom, a Ambrozije je razlikovao dvije faze ženidbe. Prva faza počinje ženidbenim ugovorom i daje sva prava koja ima zakonita ženidba. Druga se faza nastavlja na prvu i u toj se fazi događa tjelesno sjedinjenje muža i žene, te je ta ženidba nerazrješiva.³² Ambrozije kada govori o braku ističe u njemu jedinstvo Krista i Crkve. Za ženidbu tvrdi da je uzvišena, jedinstvena i sveta. Opisuje i mnoge neprilike koje donosi bračni i obiteljski život, međutim naglašava da se treba gledati unutarinja ljepota bračne zajednice.

1.3.3. Brak i obitelj u doba skolastike

U doba skolastike brak se definirao kao *sacramentum*, što znači nerazrješiva veza. Većina skolastika smatrala je da bračna razrješivost nije moguća. Naime, Gracijan³³ je zastupnik teorije *copule* prema kojoj uzajamni consensus, to jest pristanak nije dovoljan za uspostavu braka. *Consensusu* je potreban *copula carnalis* ili spolni čin. Naime, možemo razlikovati dva stupnja sklapanja braka. Prvi je *matrimonium initiatum* koji je rezultat uzajamnog *consensusa*, a drugi je *matrimonium perfectum* s kojim je povezan element *copula carnalis*.³⁴ Kada sagledamo ova dva stupnja sklapanja ženidbe, prvi se može rastaviti jer nije došlo do bračnog čina dok drugi ne može. Razlog zbog kojeg se drugi stupanj ne može rastaviti je upravo izvršenje bračnog čina koji čini ženidbu potpunom i nerazrješivom. Gracijan 1140. godine objavljuje Konkordanciju

³¹ Usp. Ivan ANTUNOVIĆ, *Sakrament ženidbe*, 160.

³² Usp. S. KOS, *Ženidba u spisima kršćanskih pisaca prvih četiriju stoljeća*, Centar za bioetiku, Zagreb, 2004., 217.

³³ Gracijan (1075. ili 1080. – 1145. ili 1147.) je bio talijanski pravnik, utemeljitelj kanonskog prava. Predavao je pravo na Bolonjskom sveučilištu u prvoj polovici dvanaestog stoljeća. Autor je djela *Concordia discordantium canonum* (Suglasje nesložnih kanona), međutim to je djelo poznatije po imenu komentatora kao *Decretum Gratiani*.

³⁴ Usp. Ivan ANTUNOVIĆ, *Sakrament ženidbe*, 162.

neusklađenih kanona. Prema njemu brak valjanim čini sama suglasnost, a spolni čin ga upotpunjuje. Nadalje, u dvanaestom stoljeću na temu braka osvrće se i pariški biskup Petar Lombardijski³⁵ koji smatra da je primarna svrha braka rađanje djece. On ističe važnost *consensusa*, odnosno privole i određuje je kao sveti simbol koji u sebi uključuje i bračni čin. Poseban naglasak stavlja na uzajamni *consensus* između zaručnika koji je, prema njegovom stavu, sasvim dovoljan za valjanu ženidbu. Toma Akvinski je smatrao kako je brak prirodan i osnovan od Boga, te da je dobar i svet jer je od Boga.³⁶ Naime, svoj je nauk Toma Akvinski temeljio na načelu koje preuzima od Aristotela i to da čovjekova narav teži za očuvanjem vlastite vrste. Dobro ljudske vrste nalazi se iznad dobra pojedinca. Toma ističe da je primarni razlog bračnog zajedništva prokreacija, to jest rađanje djece i njihov odgoj.³⁷

1.3.4. Tridentski sabor o braku i obitelji

Prije Tridentskog sabora nije bilo propisane pravne forme za sklapanje ženidbe. Ženidba se slavila prema običajima i obredima pojedinih naroda i morala je biti u skladu s naravnim pravom. Postepeno se uvodilo sudjelovanje Crkve i njezin blagoslov zaručnika.³⁸ Kršćanske ženidbe koje bi bile sklopljene bez obdržavanja saborskih odredbi unaprijed su smatrane nevaljanima i ništavnima.³⁹ Broj tajnih ženidbi bio je u stalnom porastu te nije bilo poznato jesu li valjano sklopljene. Tridentski koncil donosi odgovor na tu problematiku dekretom Tametsi koji se dotiče bitnih odluka o sklapanju ženidbe. Dekret je donesen 11. studenoga, 1563. godine. Donesena je odluka da se sve ženidbe moraju sklapati pred vlastitim župnikom ili ordinarijom, uz dvojicu ili trojicu svjedoka.⁴⁰ „Dakle, dekret je uveo obvezno sklapanje ženidbe pred službenim predstavnicima Crkve, odnosno zakonski je propisao kanonski oblik ili formu ženidbe“.⁴¹

Sama obveza kanonskog oblika od velike je važnosti, jer iz sklapanja ženidbe proizlaze vjerske, društvene i obiteljske dužnosti koje imaju svoju veliku važnost. Zakonik kanonskog prava razlikuje dva oblika sklapanja ženidbe i to redoviti i izvanredni. Kada se radi o redovitom obliku sklapanja ženidbe, on se mora obaviti propisanom kanonskom formom pred posvećenim

³⁵ Petar Lombardijski bio je Gracijanov suvremenik, magister scholaris u Parizu i ujedno biskup istog grada. Njegovo remek djelo, *Sententiae in IV libris distinctae*, postalo je fundamentalno teološko djelo.

³⁶ Usp. Calvin B. ROCK, *Brak i obitelj*, 146.

³⁷ Usp. Ivan ANTUNOVIĆ, *Sakrament ženidbe*, 166.

³⁸ Usp. Klara ČAVAR, Marija DŽINIĆ, *Važnost vjere za valjanu ženidbenu privolu*, Zadar, 2021., 61.

³⁹ Usp. Alojzije ČONDIĆ, *Obitelji, gdje si?*, Split, 2018., 34.

⁴⁰ Usp. Klara ČAVAR, Marija DŽINIĆ, *Važnost vjere za valjanu ženidbenu privolu*, 61.

⁴¹ *Isto*, 61.

službenikom kao predstavnikom Crkve i dva svjedoka. S druge strane, izvanredni oblik sklapanja ženidbe obavlja se u izvanrednim situacijama uz prisustvo najmanje dvaju svjedoka.⁴² Što se tiče samog slavljenog sakramenta ženidbe, ne zahtijeva nikakav poseban obred. Dakle, nužno je da katolici obdržavaju kanonski oblik ženidbe koji je disciplinarni naravi.

1.4. Pojam braka i obitelji u suvremenosti

Kada govorimo o suvremenoj obitelji, možemo reći kako je ona škola potpunije čovječnosti. To nam jasno ističe pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*. Ovaj dokument upućuje na sam doprinos promicanja dobra obiteljima i svima koji imaju utjecaja na zajednice i socijalne ustanove. Obitelji trebamo očuvati, jer one su temelj zdravog i stabilnog društva.

Država i društvo igraju veliku ulogu za obitelj, jer oni trebaju štiti i dati potporu obitelji. Dajući potporu obitelji, omogućuju osobama koje čine tu obitelj stabilne i sigurne uvjete života. S druge strane, društvo također, ima velike koristi od stabilnih obitelji, te ih najprije zbog toga treba i štiti. Papa Franjo u svojoj pobudnici *Amoris laetitia*, jasno ističe: „Dobrobit obitelji presudna je za budućnost svijeta i Crkve“.⁴³

Stare vrijednosti odstupaju i daju mjesta novim vrijednostima. Mjerilo svih vrijednosti postao je individualizam. Brak i obitelj se također, nalaze u vrtlogu suvremenosti i njenih promjena. U uvjetima globalizacije sve ide u smjeru individualizma u kojem ljudi trebaju konstruirati vlastiti identitet. Suvremeni čovjek zaokupljen je samim sobom, te je usredotočenost većinom na samog pojedinca.⁴⁴ U tom kontekstu, talijanski teolog Carmelo Dotolo ističe kako se čežnja za zajednicom često javlja. Uvijek postoji ta želja za društvom koje izražava sklad, mir, stanje spokoja. Individualizam toliko teži otuđenju da postaje krajnje nepodnošljivim.⁴⁵

Individualizam modernog doba doveo je do toga da brak i obitelj nemaju više važnu ulogu u ekonomskom, društvenom, a i političkom smislu. Središte individualizma, to jest pojedinac sa svojim potrebama i htijenjima utječe na dezorganizaciju obitelji.⁴⁶

⁴² Usp. *Isto*, 62.-63.

⁴³ Usp. FRANJO, *Amoris laetitia, Radost ljubavi*, Zagreb, 2016., 28.

⁴⁴ Usp. Sani GILJA, *Suvremena obitelj i duhovni pokreti Katoličke Crkve*, Đakovo, 2017., 16.

⁴⁵ Usp. Carmelo DOTOLO, *Moguće kršćanstvo. Između postmoderniteta i religioznog traganja*, Zagreb, 2011., 237.

⁴⁶ Usp. Sani GILJA, *Suvremena obitelj i duhovni pokreti Katoličke Crkve*, 19.

Promjena u definiciji braka i obitelji veoma je vidljiva danas. Prije je definicija braka obuhvaćala zajednicu između muškarca i žene, dok danas obuhvaća, u pojedinim zakonodavstvima, i zajednicu između dviju osoba istog spola. Kako je brak danas izgubio svoju prvotnu definiciju, tako je i obitelj izgubila svoje značenje koje je imala kroz povijest. Tradicionalna obitelj sastoji se od majke, oca i djece, a u postmoderni više ne postoje samo tradicionalne obitelji. Prisutne su i obitelji, kao što su razvedeni bračni parovi s djecom, posvojiteljske obitelji, samohrani roditelji, udomiteljske obitelji, istospolne zajednice, izvanbračne obitelji, te parovi bez djece. U ovom suvremenom društvu brak i obitelj razlikuju se od tradicionalne, a najveći pokazatelj toga jest dominacija osobnih interesa. Opće dobro nije u središtu braka i obitelji, a individualizam se sve više širi.⁴⁷

Naime, brak i obitelj su od židovsko – kršćanske tradicije, to jest od biblijskih vremena, pa sve do danas pod utjecajem mnogih promjena. Današnje je društvo pod utjecajem globalizacije i liberalizma. Konstantno se teži liberalnijem shvaćanju smisla života i samog življenja. U posljednjih pedesetak godina liberalizam je znatno zaživio, a za sobom donosi i najveći problem današnjeg društva, a to je faza individualizacije i što veća mogućnost slobode izbora. Sve je usmjereno ka pojedincu i njegovim željama i mogućnostima.⁴⁸ Vrijednosti se sve više iskrivljuju, te se društvo usmjeruje prema ubrzanom načinu života i čovjekovoj volji za dominacijom. „Zbog svih navedenih čimbenika koji razaraju današnje društvo, potrebno je ozbiljnije promatrati društvo koje sve više stvara „umrežene usamljenike“ koji društvenim mrežama, bez izravnog kontakta s drugima, stvaraju virtualni svijet i na taj se način odmiču od stvarnog svijeta i potpuno zanemaruju prave vrijednosti života“.⁴⁹

Promjene tradicionalnog oblika života sve su učestalije, te znatno utječu na brak i obitelj. Nalazimo se u vremenu gdje nasilje mnogo utječe na temeljne ljudske vrijednosti, a društvo u kojemu živimo je društvo krize. Mladi postaju dio društva krize i društva rizika. Nadalje, suvremeno je društvo prožeto individualizmom, materijalizmom, hedonizmom i samim time naginje otuđenju. Veoma je važno da kršćani podsjećaju da se u svim tim situacijama moramo vraćati primarnim načelima iz Evanđelja. U ovoj suvremenosti konstantno raste broj nevjenčanih osoba, odgađanje sklapanja braka i veliki broja rastava, što znatno uzrokuje krizu braka i obitelji.

⁴⁷ Usp. Antonela JANČIĆ, Postmoderna i promjene u braku i obitelji, u: *Didaskalos: časopis Udruge studenata pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek*, 3 (2017.), 3, 153.

⁴⁸ Usp. *Isto*, 154.

⁴⁹ *Isto*, 154.

2. SUVREMENE KRIZE KOJE UTJEČU NA BRAK I OBITELJ

U ovom poglavlju dotaknut ćemo se suvremenih kriza i situacija u društvu koje znatno utječu na brak i obitelj. U kakvom se to odnosu nalaze brak i obitelj sa suvremenim društvom, te utjecaji društvenih situacija na brak i obitelj. Budući da je suvremeno doba u kojem živimo obilježeno sve većim prisustvom medija i interneta, a u tome ih prate i globalizacija i sekularizam, pokušat ćemo prikazati njihov utjecaj na bračnu i obiteljsku zajednicu. Na poseban način bit će stavljen naglasak na utjecaj sekularizma koji znatno narušava brak i obitelj. Također, i pastoralne manjkavosti mogu biti jedan od uzroka krize braka i obitelji.

Na kraju ovog poglavlja riječ će biti o nekim oblicima „neredovitih“ situacija kojih je danas sve više. U „neredovite“ situacije ubrajaju se: građanske ženidbe, brak na probu, slobodne veze, izvanbračne zajednice i neobvezna životna zajedništva te rastavljeni i ponovno civilno vjenčani.

2.1. Brak i obitelj u surječju suvremenog društva

Danas je vrlo osjetljivo govoriti o obitelji u kršćanskoj perspektivi, utemeljenoj na braku kao trajnoj zajednici muškarca i žene. Naime, s teološkog i pastoralnog gledišta, veoma je važno prosuditi situaciju u društvu na jako koncizan način. U tom pogledu ne smije se izostaviti evangelizacija, jer Crkva svojim zauzimanjem za novu kulturu ima cilj u srži evangelizirati istu.⁵⁰ Današnje društvo želi jedno, a realno stanje je drugo. To možemo uvidjeti u današnjem društvu i kulturi, gdje se niječe društvena važnost braka i obitelji i njene biti, a s druge strane smatraju brak i obitelj temeljnim vrednotama. Međutim, uz to, slabljenju kršćanske svijesti i baštine podosta potpomaže širenje sekularizma. Nadalje, ovoj suvremenoj pojavi krize braka i obitelji i samom poimanju ženidbe i obitelji, osim sekularizacije, u mnogome pridonosi i globalizacija. Ono što je veoma zabrinjavajuće, pokušavaju se stvoriti nova kultura i antropologija, koje uopće neće ovisiti o kršćanskom definiranju ljudske osobe i samog društvenog ustroja.⁵¹ Stoga, Alojzije Čondić u svom članku „*Evangelizacijsko poslanje obitelji u društvu*“ jasno ističe: „Stvara se anemično društvo bez vrednota, a otvara se prostor subjektivnom tumačenju svega postojećega sa svrhom produbljiivanja vjerske ravnodušnosti,

⁵⁰ Usp. Ivan Pavao II., *Obiteljska zajednica – Familiaris consortio*, Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu, Zagreb, 1981., 8.

⁵¹ Usp. Alojzije ČONDIĆ, *Evangelizacijsko poslanje obitelji u društvu*, u: *Riječki teološki časopis*, 39 (2012.) 1, 43-44.

koja nagriza sklad vjere i života“.⁵² Uz društvenu i socijalnu krizu, cijelo je čovječanstvo izloženo i duhovnoj i religioznoj krizi, te je suvremena zapadna civilizacija proizvela individualističkog i egoističkog pojedinca, što znatno jača kriznu situaciju braka i obitelji.⁵³ Ta suvremena kriza vrednota je kriza čovjeka i osim njegove egzistencije, nagriza i njegovu esenciju, to jest bit i biće. Stoga, brak i obitelj koji su danas u borbi s mnogim krizama i promjenama, moraju ići kroz njih čvrsto i odlučno.⁵⁴

Nadalje, papa Ivan Pavao II. uočava kako su se kulturalni, društveni i politički čimbenici združili kako bi izazvali što jasniju i očitiju krizu obitelji. Dovode u pitanje samu ideju obitelji i vrijednost nerazrješivosti ženidbe.⁵⁵ Autor Zygmunt Bauman smatra kako suvremeno društvo i kultura izjednačavaju brak i obitelj s brakom na pokus i slobodnim vezama svih oblika. Tako i društvo sve više prihvaća odnos otuđenja i zanemaruje Božji naum o braku i obitelji. S druge strane, papa Benedikt XVI. ističe kako sekularizacija koja se sve brže širi gura Boga života na sam rub i donosi sa sobom razjedinjenost obitelji.⁵⁶ Danas se sve manji broj ljudi odluči na sklapanje braka, a to je dosta povezano s rastom alternativnog oblika nebračnog zajedništva. Ova dva trenda su u međuovisnosti. Kako se smanjuje broj sklopljenih brakova, tako usporedno raste broj nebračnih zajedništva. Naime, veliki broj djece se rodi izvan braka i tek kad roditelji sklope brak dijete postaje članom obitelji. Međutim, trend koji je veoma prisutan zadnjih godina je visoki broj žena koje rode dijete izvan braka. Rastave brakova su sve učestalije, a obitelji se rastanjkuju.⁵⁷

Naposljetku, valja istaknuti tri neprijatelja braka i ljubavi prema autoru Lushu Gjergjiu. Autor Lush Gjergji navodi tri neprijatelja braka i ljubavi. Kao prvi, navodi osjećaj inferiornosti koji znatno utječe na brak i obitelj. Uzajamnost u ljubavi trebala bi biti polazna točka sasvim pozitivnog otvaranja, darivanja i primanja. Kao drugog neprijatelja braka i ljubavi, navodi izdaju samog sebe. Čovjek se ni u ljubavi ne bi trebao odreći samoga sebe radi drugoga, već treba gajiti svoje dostojanstvo. Naposljetku, kao trećeg neprijatelja braka i obitelji, navodi osjećaj „završenosti“. Ovime autor želi reći da čovjek sebe ne može smatrati formiranom osobom koja se ne mora otvarati u odnosu s drugima. Upravo suprotno, treba imati dinamičan i otvoren odnos, kako prema samome sebi, tako i prema drugima. Šansa za poboljšanje i

⁵² *Isto*, 44.

⁵³ Usp. Ivan SUPIČIĆ, Kriza vrednota i kultura, u: *Bogoslovska smotra*, Zagreb, 71 (2001.) 2-3, 384.

⁵⁴ Usp. *Isto*, 385.

⁵⁵ Usp. Ivan Pavao II., *Ecclesia in Europa*, Apostolska pobudnica, Zagreb, 2003., 90.

⁵⁶ Usp. Alojzije ČONDIĆ, *Evangelizacijsko poslanje obitelji u društvu*, 46.

⁵⁷ Usp. Josip BALOBAN, Problem prenošenja kršćanskih vrednota u obitelji, u: *Bogoslovska smotra*, Zagreb, 68 (1998.), 1-2, 174.

napredak drugoga, znatno pomaže u samoj izgradnji osobe, te tu treba biti prisutna i uzajamna pomoć.⁵⁸

2.2. Odnos braka i obitelji sa suvremenim društvom

Odnos braka i obitelji sa suvremenim društvom, danas je u velikom izazovu. Obitelj kao prvo ljudsko društvo izgubila je sve svoje važne uloge koje je imala kroz povijest. Društvo obitelj tretira kao veliki teret, što sa sobom vuče činjenicu da društvo samo sebe urušava. Jasno je da društvo samo sebe urušava, ali istinski ima potrebu ostvariti se kroz obitelj. Ono što je veoma zabrinjavajuće je što danas sve manji broj parova želi sklopiti brak i stvarati obitelj. Na to dosta utječe suvremena kultura, koja je zatamnila izvornu sliku i ulogu braka i obitelji. Međutim, uloga obitelji je veoma jasna, a primarna joj je uloga prihvaćanje života i odgajanje djece. Obitelj je kao svetište života, te društvu daje život i štiti ga od napada kojima je konstantno izložen.⁵⁹

Zadaća je Crkve da otkrije istinu i produbi smisao evangelizacijskog poslanja obitelji u okruženju sekulariziranog društva. Kada je obitelj pogođena zahvatima sekularizma kao što je rastava, slobodna veza, mobilnost, utjecaj tehnike, nezaposlenost i slično, onda je i sam navještaj vjere veoma otežan. Zbog takvih situacija Crkva nudi novu evangelizaciju koja će čvrsto stajati u ovim kriznim situacijama koje su pod utjecajem sekularizma. Stoga, papa Benedikt XVI. evangelizaciju obitelji smatra velikim pastoralnim prioritetom.⁶⁰

2.3. Utjecaji društva na brak i obitelj

Brak i obitelj danas se nalaze u veoma teškim problemima, a moderna znanstvena i tehnička revolucija svojim ubrzanim tempom, donosi velike promjene braku i obitelji. Na brak i obitelj su se te promjene negativno odrazile, što se jasno vidi u samom povećanju broja nevjenčanih parova i rastavljenih. Nadalje, autor Vjekoslav Bajsić kada govori o temi braka i obitelji, u svom članku „*Brak u današnjem urbaniziranom i tehniziranom društvu*“ naglasak stavlja na današnje sklapanje brakova isključivo iz osobnih interesa. Danas veliki broj mladih ljudi živi izvan svoje obitelji, manje ili više osamljeni, te s te strane imaju jedan motiv više za osnivanje

⁵⁸ Usp. Lush GJERGJI, Obitelj i brak – mjesto autentičnog susreta osoba, u: *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 37 (1982.) 4, 329-330.

⁵⁹ Usp. Ivan Pavao II., *Enciklika Centesimus annus*, Zagreb, 1991., 39.

⁶⁰ Usp. Alojzije ČONDIĆ, *Evangelizacijsko poslanje obitelji u društvu*, 51 - 52.

obitelji. U mnogo se slučajeva partneri u braku oslanjaju na međusobni osjećaj partnera i ispunjenje međusobnih iščekivanja. To je jedan od razloga razvoda i onih koji po drugi ili treći put pokušavaju ostvariti stabilnu vezu.⁶¹ Budući da su brak i obitelj kroz povijest prošli kroz brojne krize, možemo reći da nisu u potpunosti nestali. Naime, jako je puno okolnosti koje dovode brak i obitelj u veliku krizu, a suvremene obitelji izložene su gospodarskom stresu, siromaštvu i izoliranom funkcioniranju. Krize braka i obitelji mijenjaju sustav vrijednosti, čime onemogućuju normalno funkcioniranje obiteljskih procesa.⁶²

Nadalje, društvene promjene smanjile su i odgojni utjecaj roditelja, koji se također nalazi u krizi. Kod velikog broja djece zamjetna je manja solidarnost, poštovanje moralnih vrijednosti i sposobnosti da vole. Međutim, što se tiče emocionalnog, psihološkog i moralnog stanja, možemo reći da je upitno i na vrlo je niskoj razini.⁶³ Osim toga, suvremeni svijet obilježen je socio-ekonomskom krizom, gdje brojne obitelji strahuju za vlastitu egzistenciju. Taj ekonomski pritisak utječe na odnos između roditelja i djece, te brak i obitelj dovodi u upitno stanje. Roditelji strahuju od nezaposlenja i naglih mijenjanja životnih navika. Naime, globalne promjene koje se događaju znatno utječu na povećanu mobilnost i migriranje. Pojedinci konstantno mijenjaju mjesto boravka i to najviše zbog zaposlenja, te su samim time izloženi brojnim stresnim situacijama.⁶⁴

Ako se dotaknemo i teme seksualnosti i njene funkcije, također možemo reći da dovodi do krizne situacije. Naime, čvrsta povezanost funkcije seksualnosti sa stabilnošću obitelji dovodi nužno i do toga da se današnja krizna situacija obitelji odražuje na seksualne odnose u braku, dovodeći ih u krizu. Naprotiv, ako stabilnost manje ili više isključivo ovisi o međusobnim dobrim odnosima partnera, te o njihovoj međusobnoj ljubavi koja uključuje samu seksualnost, onda i s te strane obitelj dolazi u krizu. U tom je možda danas najveća promjena koja je zahvatila brak i dovela ga u problematičnu situaciju. Naime, u klasnoj obitelji plodnost braka ide na korist obitelji, te obitelj i brak žele tu plodnost. S druge pak strane, u današnjem društvu u kojem je obitelj deformirana i reducirana, plodnost i njezini problemi uvelike opterećuju obitelj. Stoga, bračni je moral danas u velikim teškoćama. No, uvažavanje vrijednosti osobe i ostvarenje njezina individualnog bogatstva otvara puteve intenzivnijeg

⁶¹ Usp. Vjekoslav BAJSIĆ, Brak u današnjem urbaniziranom i tehniciziranom društvu, u: *Bogoslovska smotra*, Zagreb, 49 (1979.) 1-2, 46.

⁶² Usp. Josipa MAVRAČIĆ, *Kriza obiteljskog odgoja u razvijenom svijetu*, Zagreb, 2019., 22.

⁶³ Usp. *Isto*, 22.

⁶⁴ Usp. *Isto*, 23.

međusobnog života.⁶⁵ Naposljetku, valja naglasiti kako većina smatra da je seksualna veza ili odnos izvan braka jedini uzrok bračne nevjernosti. To uistinu je prisutno, ali nije jedini razlog.⁶⁶

2.4. Utjecaj sekularizma na brak i obitelj

Utjecaj sekularizma na brak i obitelj uočljiv je na svim pastoralnim i društvenim razinama. Brak i obitelj prolaze kroz veliku krizu u kojoj su na crkvenom području prisutne pojave izvanbračnog života. Neki oblici takvih pojava su slobodne veze, brak na pokus, rastave, te neutralizacija ženidbe. Sekularizam dosta utječe na brak i obitelj, a širi se s pomoću različitih medija, audiovizualnih i elektronskih sredstava te interneta koji je danas najzastupljeniji. Sve to ide u smjeru da se vjersko i sveto udalji iz društva i svede na individualnu sferu. Europska i naša kultura nadahnute su kršćanskim vrijednostima koje se sve više udaljuju od samog evanđelja. Češće se susreće sekularističko tumačenje kršćanske vjere, braka i obitelji. To znatno dovodi do krize savjesti i morala. Očitovanje sekularizma vidljivo je u slabljenju volje i odlučnosti kod samih vjernika, te se teži razvodnjavanju stavova u percipiranju braka i obitelji⁶⁷ te „Iz toga proizlazi samo biološko tumačenje seksualnosti bez obveza i ljubavi, uz slobodne i prolazne veze, suživot bez ženidbenoga veza i vjerskog uporišta“.⁶⁸

Sekularizirana kultura suprotstavlja se istini unutarnje čovjekove čežnje za brakom. Pokušava potisnuti dimenziju svetosti braka i obitelji, a najbolji pokazatelj utjecaja sekularizacije vidljiv je u tome da mnogi ne žele sklopiti brak. Sve se više ulazi u slobodne veze, a skoro polovica brakova u Hrvatskoj sklapa se u građanskom obliku. Nadalje, zbog degradacije braka i obitelji u društvu raste broj migracija i opustošenosti države. Samom braku pristupa se s nekom određenom distancom i pretpostavkama.

Svijest o kršćanskom poimanju naravi jedinstva i nerazrješivosti braka postepeno slabi. U pitanju je kriza vjere i suočavanje Crkve s tim velikim izazovima. Sama obitelj bila je središte prenošenja vjere, ali se sekularizmom i to uvelike narušava, te je potrebno pastoralno djelovanje.⁶⁹

⁶⁵ Usp. Vjekoslav BAJSIĆ, *Brak u današnjem urbaniziranom i tehničarom društvu*, 47.

⁶⁶ Usp. Lush GJERGJI, *Obitelj i brak - mjesto autentičnog susreta osoba*, 331.

⁶⁷ Usp. Alojzije ČONDIĆ, *Obitelji, gdje si?*, Split, 2018., 192-193.

⁶⁸ *Isto*, 192.

⁶⁹ Usp. *Isto*, 194-196.

2.5 Pastoralne manjkavosti u pripravi za brak

Suvremenost sama sa sobom nosi evidentno stanje da sekularizacija dosta utječe na vjeru i vjersku praksu, te obitelj i brak. Pastoral braka i obitelji nužno zahtijeva osuvremenjivanje pastoralnih pristupa te cjelovitiji kršćanski pogled na stvarno stanje braka i obitelji. Najveći problemi pastoralna braka i obitelji, danas se kriju u životnoj praksi sakramenta ženidbe.⁷⁰ „Problem nastaje u selektivnom pristupu pastoralu braka i obitelji, odnosno ako se ne ujediniju svi čimbenici: priprava za ženidbu, slavlje ženidbe i posliježenidbeni život, dakle, priprava, slavlje i praćenje“.⁷¹

Mnogi vjernici ženidbu svode samo na čin slavlja, tj. obred vjenčanja. Ne uočava se istinsko značenje ljubavi i sebedarja u sakramentu ženidbe, te takav odnos brak i obitelj vodi u raspadu. Sve je više prisutan egoizam i neodgovornost.⁷²

Nadalje, važno je istaknuti kako mnoge pastoralne nevolje proizlaze iz površnog pristupa i nekvalitetne priprave za brak. Manjkava priprava za brak može biti jedan od uzroka mnogih rastava i razvoda kojih je danas sve češće. Priprava za brak ne smije biti marginalizirana, već treba postati središnja briga kršćanske zajednice. Priprema za brak i obitelj treba biti u duhu evanđelja, a poruka vjere u odnosu na brak ukorijenjena je u najdubljim čovjekovim potrebama. Razvijanje cjelovitijeg obiteljskog pastoralna od iznimne je važnosti, jer će pomoći obiteljima živjeti i prenositi vjeru na mladež, a župnoj zajednici posvijestiti da se aktivno uključi u samo praćenje i pripravu za brak. Danas je priprava za brak i obiteljski život jako potrebna.⁷³

2.6. Neki oblici „neredovitih“ situacija

U takozvane „neredovite“ situacije ubrajaju se građanske ženidbe, brak na probu, istospolne zajednice, slobodne veze kao neobvezna životna zajedništva te izvanbračne i činjenične zajednice, rastavljeni i ponovno civilno vjenčani.

⁷⁰ Usp. Nikola VRANJEŠ, *Pastoral danas. Izabrane teme iz pastoralne teologije*, Zagreb, 2013., 232-233.

⁷¹ Alojzije ČONDIĆ, *Obitelji, gdje si?*, 197.

⁷² Usp. Josipa MAVRAČIĆ, *Kriza obiteljskog odgoja u razvijenom svijetu*, Zagreb, 2019., 29.

⁷³ Usp. Alojzije ČONDIĆ, *Obitelji, gdje si?*, 200-202.

2.6.1. Kršćani u građanskoj ženidbi

U „neredovite“ situacije ubrajaju se ženidbe koje su katolici sklopili samo u građanskom obliku. Ovakva vrsta ženidbe crkveno je manjkava i Crkva je ne može prihvatiti bez obzira na to što iz nje proizlaze građanska prava i obveze.⁷⁴ Iako veliki broj kršćana u Hrvatskoj smatra da je obred vjenčanja u crkvi jako važan, isto tako se povećava i broj onih koji žele sklopiti građanski brak. To je dovelo do izjednačenog broja sklopljenih kršćanskih i građanskih ženidbi. Jak utjecaj na kršćanske obitelji koje su u borbi s postmodernom imaju individualizacija i sekularizacija. Kršćanski brak upada u veliku krizu, a jedan od značajnih razloga je što zakonodavstva omogućuju niz alternativa braku. Alternative braku su slobodne veze, građanska ženidba, brak na probu, izvanbračna zajednica, jednoroditeljske obitelji, neformalne zajednice i slično. Mnogi u kršćanski brak ne ulaze iz različitih razloga, a neki od njih su manjak vjere i spoznaje Božje milosti, strah od gubitka slobode i samostalnosti, iz nesigurnosti, te opterećenosti nerazrješivošću crkvenog braka. Pastoralni rad treba poduzeti sve što je u njegovoj moći da takvi brakovi svoj položaj srede prema kršćanskim načelima i da bi mogli pristupiti sakramentima⁷⁵

2.6.2. Brak na probu

Brak na probu ubraja se u teška obiteljska stanja, a dostojanstvo ljudske osobe protivi se pokusima i probama bilo koje vrste. Brak ne bi trebao biti potrošna stvarnost s kojim se može eksperimentirati, već je Božji odraz. Sakrament ženidbe je znak jedinstva Krista i Crkve te iz tog razloga ženidba ne može biti privremena ili na pokus. Danas se sve veći broj ljudi odlučuje na zajedničko življenje prije braka, te na temelju toga zaključuju jesu li jedno za drugo ili nisu. Takve situacije sve više stvaraju hedonističku kulturu te se niječe dostojanstvo ljudske osobe i sama važnost i bit braka.⁷⁶

Život prije braka postao je stvarnost i opravdanje za bolje upoznavanje dviju osoba koje žele jednog dana stupiti u brak. Crkva se protivi tome, jer je brak uzvišen i on je sakrament. Stoga ne može biti „braka prije braka“ i Crkva ni u kojem slučaju ne odobrava spolni život dvoje ljudi kao pripremu za sam brak. Veliki broj ljudi koji zastupaju ovakvo stajalište to

⁷⁴ Usp. Žarka KAROGLAN, *Pastoral rastavljenih i razvedenih: uzroci, stanja i crkveno djelovanje*, Đakovo, 2017., 33.

⁷⁵ Usp. Alojzije ČONDIĆ, *Obitelji, gdje si?*, 140-141.

⁷⁶ Usp. *Isto*, 143.

opravdava iz razloga da se tako mladi bolje upoznaju i isključuju mogućnost pogreške u odabiru partnera. Budući da to nije u skladu s Božjim naumom o braku, Crkva ne prihvaća takvo stajalište.⁷⁷

„Jedina ponuda koja se nudi takvima jeste psihološko i duhovno savjetovanje unutar crkvenih obiteljskih savjetovališta ili pojedinačna briga župnika koji se na teritoriju svoje župe susreće s ovim osobama i njihovim problemima“.⁷⁸

2.6.3. Slobodne veze: izvanbračne zajednice i neobvezna životna zajedništva

Neke osobe žive «kao u braku», a da njihova veza nije javno građanski ili vjerski priznata. Za većinu vjernika to je u suprotnosti s dubinskim smislom kršćanskoga braka. Motivi za ovakav izbor života u slobodnim vezama su različiti. To mogu biti društveni, politički, gospodarstveni, kulturni i psihološki razlozi. Papa Franjo u apostolskoj pobudnici *Familiaris consortio* ističe kako se neki na izvanbračnu zajednicu odlučuju zbog protivljenja sklapanja trajne veze, a neki zbog toga što nisu zaposleni i nemaju stalna primanja.⁷⁹

Slobodne veze postaju sve veći i dublji pastoralni problem, jer osobe nisu dovoljno spremne za sebedarje u ljubavi, a iza svega toga stoji sebičnost. Tu se primjećuje manjak vjere i nade u Božju milost, a pastoral mora upućivati na evangelizaciju i katehizaciju vjernika. Osobama u takvim situacijama treba pomoći te ih usmjeravati na putu vjere i da na razne načine sudjeluju u životu Crkve. Životne okolnosti u dosta slučajeva potaknu osobe koje se nalaze u takozvanim «neredovitim» situacijama da preispituju svoje stanje. To se većinom događa u situacijama prigodom krštenja djeteta, prve pričesti, kumstvu za krizmu ili krštenje. Zato je važno da pastoral omogući roditeljima koji žive u «neredovitim» situacijama hod prema vjeri i samoj kršćanskoj ženidbi.⁸⁰

Ovakve situacije za Crkvu predstavljaju veliki pastoralni problem, jer se tako narušava sakrament ženidbe i obiteljska ustanova. Slabi osjećaj vjernosti i izazivaju psihološke traume kod djece rođene u takvim vezama. Crkvena je zajednica pozvana da se upozna s njihovim konkretnim uzrocima. Crkvena savjetovališta su mjesta gdje takve osobe mogu dobiti savjetodavno-psihološku pomoć.⁸¹

⁷⁷ Usp. Žarka KAROGLAN, *Pastoral rastavljenih i razvedenih: uzroci, stanja i crkveno djelovanje*, 32.

⁷⁸ Veronika RELJAC, *Pastoral braka i obitelji na iskušenju*, 174.

⁷⁹ Usp. Alojzije ČONDIĆ, *Obitelji, gdje si?*, 147-149.

⁸⁰ Usp. *Isto*, 150-151.

⁸¹ Usp. Veronika RELJAC, *Pastoral braka i obitelji na iskušenju*, 173.

2.6.4. Rastavljeni i ponovno civilno vjenčani

Od svih do sada spomenutih neredovitih situacija najteža je rastava i razvod. O ovim se situacijama jako rijetko pastoralno skrbi, jer u većini slučajeva, ni oni sami ne žele. Ovaj oblik ostavlja najtežu obiteljsku ranu, a promašeni brakovi sve su češći i mnogi to žele što prije zaboraviti i sklopiti novu vezu. Jedan od najvećih razloga obiteljske krize je proces rastave i razvoda. Budući da je obitelj temeljna društvena zajednica, kriza bračnog para kroz razvode i rastave može izazvati ozbiljne posljedice na odrasle, djecu i samo društvo.⁸²

Krize su dio obiteljskog života i susretanje s njima bit će često. Pastoral bi trebao zaručnicima i bračnim parovima posvijestiti da će krize biti prisutne i dati im najbolje rješenje za prevladavanje tih izazova. Kroz krize odnosi jačaju i sazrijevaju i ne bi trebali voditi u smjeru slabljenja odnosa, jer to je odnos s kojim se treba suočiti i zajedničkim snagama ići naprijed i otkrivati smisao braka. Velika opasnost kriza je povlačenje osobe u sebe i nijekanje problema. Tako dolazi do jačanja međusobnog optuživanja i ugrožava se sama komunikacija koja dovodi do zahlađenja odnosa.⁸³

Autor Pero Aračić u svom dijelu „*Trauma rastave i razvoda braka i obitelji*“ ističe kako su istraživanja pokazala da 75% rastavljenih i razvedenih dolazi iz obitelji u kojima se nije prakticirao odlazak na svetu misu, i ako je samo je djelomično. Vjersko obiteljsko ozračje veoma je značajno i ima izuzetno odlučan utjecaj na oblikovanje vjerskog stava kod djece na brak i život općenito.⁸⁴

Također, Crkva je u ovakvim situacijama pozvana biti majka i pratiti rastavljene, razvedene i ostavljene zajedno s njihovom djecom. Veliku odgovornost imaju župnici i župne zajednice koje imaju za cilj poticati rastavljene osobe da u euharistiji pronađu izvor duhovne utjehe. Nadalje, najviše se raspravlja o rastavljenima i ponovno civilno vjenčanima, a mnogi od njih udaljuju se od Crkve zbog osjećaja krivnje i tvrdnje da su napušteni. Na ovakve sve učestalije situacije papa Franjo naučava da se razvedeni i ponovno civilno vjenčani trebaju osjećati dijelom Crkve.

Potrebno je stvarati ozračje da vjernici koji se nalaze u takvoj situaciji mogu s povjerenjem pristupiti župniku i zatražiti pomoć. Status u kojem se nalaze trebao bi se kanonski razriješiti, a uloga svećenika je informirati osobu o njenim pravima i dužnostima.⁸⁵

⁸² Usp. Alojzije ČONDIĆ, *Obitelji, gdje si?*, 151-152.

⁸³ Usp. Pero ARAČIĆ, *Traume rastave i razvoda braka i obitelji. Uzroci i posljedice. Kako dalje?*, Osijek, 2016., 23-25.

⁸⁴ Usp. Pero ARAČIĆ, *Traume rastave i razvoda braka i obitelji. Uzroci i posljedice. Kako dalje?*, 30-31.

⁸⁵ Usp. Alojzije ČONDIĆ, *Obitelji, gdje si?*, 155-156.

3. PASTORALNO DJELOVANJE U TEŠKIM I POSEBNIM PASTORALNIM SITUACIJAMA

Kroz ovo poglavlje govorit ćemo o pastoralnom djelovanju u teškim i posebnim životnim situacijama, te na koje sve načine pastoral pomaže nepotpunim obiteljima i obiteljima koje se nalaze u teškoj obiteljskoj i društvenoj situaciji.

Autorica Veronika Reljac u svojoj knjizi pod nazivom „*Pastoral braka i obitelji na iskušenju*“, pozornost obraća na to kako Drugi vatikanski koncil u pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes*, naglasak stavlja na radost i nadu, žalost i tjeskobu ljudi našega vremena. Zadaća je Crkve posvetiti se svim onim članovima koji žive u teškim i neredovitim situacijama. Pobudnica *Familiaris consortio* ističe kako je obitelj pogođena dubokim i brzim promjenama društva i kulture, a Crkva nastoji promicati pastoral obitelji donoseći konkretnije smjernice na općoj i nacionalnoj razini. *Familiaris consortio* spominje posebne pastoralne situacije: brak na probu, stvarno slobodne veze, katolici vezani jedino građanskom ženidbom, rastavljene i razvedene osobe koje se nisu ponovno vjenčale, razvedeni i ponovno oženjeni.⁸⁶ Papa Ivan Pavao II. u svojoj poslijesinodalnoj pobudnici „*Reconciliatio et paenitentia*“ ističe dva osnovna načela kojima pastoralni djelatnici trebaju biti vođeni u teškim i neredovitim situacijama. Prvo je načelo suosjećanja i milosrđa po kojem Crkva nudi grešniku, put povratka Bogu i pomirenje s njime. Zatim, drugo je načelo istine i dosljednosti po kojem Crkva ne prihvaća da se dobrim nazove ono što je zlo, niti zlim ono što je dobro.⁸⁷

3.1. Pastoralna briga o nepotpunim obiteljima

U ovom potpoglavlju naglasak će biti na posebnim kategorijama braka i obitelji koje su sve aktualnije danas. Riječ je o brakovima bez djece, jednoroditeljskim obiteljima, rastavljenim bračnim parovima i rastavljenim roditeljima, rastavljenim i ponovno civilno vjenčanim vjernicima.

3.1.1. Pastoralna briga o brakovima bez djece

Brakovi bez djece spadaju u posebnu kategoriju brakova, a prema svjetskim statistikama oko 10% brakova je neplodno iz različitih razloga. Crkva je kroz svoju povijest čuvala i tumačila

⁸⁶ Usp. Veronika RELJAC, *Pastoral braka i obitelji na iskušenju*, Zagreb, 2011., 157.

⁸⁷ Usp. IVAN PAVAO II., *Reconciliatio et paenitentia, Pomirenje i pokora*, Apostolska pobudnica, Zagreb, 1984., 34.

nerazrješivost braka, čak i kada se radilo o brakovima bez djece. Na Drugom vatikanskom koncilu ovaj je stav Crkve došao do izražaja, a u pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes* jasno ističe da su brak i bračna ljubav u samoj svojoj naravi usmjereni prema rađanju i odgajanju potomstva. Djeca su najdragocjeniji dar braka, ali brak nije ustanovljen samo za rađanje djece. Sama narav nerazrješivosti braka zahtijeva da i međusobna ljubav bračnih drugova bude u rastu i dozrijevanju. Stoga, i kada nema djece, brak ostaje kao zajedništvo kroz čitav život te zadržava svoju vrijednost i nerazrješivost.⁸⁸

Kada se radi o pastoralnoj skrbi za brakove bez djece, već se pri samoj pripravi mladenaca za sakrament ženidbe mora osvijetliti bit same ženidbe. Bitnost je ženidbe «nepodijeljena i doživotna ljubav, u dobru i u zlu, u zdravlju i u bolesti, tako da mladenci imaju volju sklopiti trajnu zajednicu ljubavi, pa kad bi kojim slučajem ostala bez djece».⁸⁹ Veoma je važno naglasak stavljati i na sakramentalnoj dimenziji braka i osvijestiti zaručnike da bračna ljubav treba biti plodna. Ta plodnost u sebi uključuje ne samo potomstvo, već i svetost života, što jasno ističe *Gaudium et spes* u broju 52, naglašavajući da kršćanska zajednica takvim bračnim drugovima treba otvoriti i druge oblike plodnosti. Osim toga, takva se plodnost očituje u ljubavi prema svakom čovjeku, kao i brizi za stare i nemoćne, kroz posvajanje djece, brizi za svoje rođake, brizi o napuštenoj djeci, pomaganju obitelji s teškoćama i slično.⁹⁰

3.1.2. Pastoralna briga o jednoroditeljskim obiteljima

Pobudnica *Familiaris consortio* kada govori o obiteljskom pastoralu u teškim slučajevima, spominje i obitelji koje su nepotpune ili imaju samo jednog roditelja. Pojam jednoroditeljska obitelj nije jednostavno definirati, jer ne spada u jedinstvenu sociološku kategoriju. Kada razmotrimo pojam samohrani roditelj, to podrazumijeva roditelja koji samostalno, bez drugog roditelja, skrbi o djetetu. Jednoroditeljske obitelji mogu biti od samoga početka kao rezultata opredjeljenja majke za takav oblik obiteljske organizacije. Naime, uzroci nastanka ovakvog oblika obitelji mogu biti različiti. Može biti smrt, rastava braka, napuštanje obitelji od jednog roditelja, izvanbračno rađanje, dugotrajna odsutnost jednog roditelja iz nekih drugih razloga, kao npr. bolest, posao, rat, izdržavanje zatvorske kazne. U ovakvim situacijama jedan roditelj

⁸⁸ Usp. Veronika RELJAC, *Pastoral braka i obitelji na iskušenju*, 158.

⁸⁹ Marko MAJSTOROVIĆ, Brakovi bez djece, u: *Bogoslovska smotra*, 49(1979.), 1-2, 193.

⁹⁰ Usp. *Isto*, 193.

mora ponovno organizirati i izgraditi sasvim novi način obiteljskog života i izvršavati sve zadaće sam.⁹¹

Nadalje, učestali problemi s kojima se jednoroditeljske obitelji susreću su financijske poteškoće, neadekvatna skrb za djecu, društveni život, emocionalne poteškoće, pravni problemi i slično. Za njihove specifične probleme veoma je teško pronaći odgovarajući oblik pastoralne skrbi. Ovakve vrste problema postoje još od ranije. Važno je istaknuti kako se majke koje se nikada nisu udale nalaze u puno lošijoj situaciji, nego rastavljene majke ili one koje su u statusu udovištva. Razlog tome je što djeca rastavljenih majki neku vrstu potpore dobivaju od očeva. Međutim, samohrani su roditelji u današnjem društvu podložni osuđivanju, ismijavanju, podcjenjivanju i često im se odbija pružiti podrška.⁹²

Kada se sagledaju ovi problemi s kojima se susreću jednoroditeljske obitelji, postavlja se pitanje što se u pastoralnoj praksi Crkve u Hrvatskoj čini za njih. U većim hrvatskim gradovima postoje savjetovališta za brak i obitelj, ali ni jedno nije specijalizirano za jednoroditeljske obitelji, to jest za samohrane očeve i majke. U svijetu se npr. ovaj problem rješava s pomoću mreža savjetovališta i postoje škole za roditelje. Otvaranje crkvenih obiteljskih savjetovališta u Hrvatskoj veliki je pastoralni pomak za pružanje pomoći obiteljima u teškim i neredovitim situacijama, a posebice jednoroditeljskim obiteljima koje spadaju u takvu vrstu situacija. Većina crkvenih obiteljskih savjetovališta u Hrvatskoj djeluju s *Caritasom*, a otvoreni su i „*Centri za pomoć trudnicama*“ koji znatno mogu pomoći jednoroditeljskim obiteljima.⁹³ Zadaća je centara pomoći trudnim ženama i djevojkama koje se nalaze u duhovnoj i materijalnoj potrebi. U centar dolaze neudate trudne djevojke i žene u braku koje trebaju roditi treće ili četvrto dijete, ali je okolina protiv toga. Naposljetku, valja istaknuti i *Sigurnosne kuće* koje su otvorene za pomoć osobama koje su žrtve obiteljskog nasilja i za samohrane majke koje su neizravne žrtve u društvu.⁹⁴

3.1.3. Pastoralna briga o rastavljenim bračnim parovima i rastavljenim roditeljima

U pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes* govori se kako je rastava braka sve učestalija, što uvelike narušava ugled braka i bračne zajednice. Rastava braka postaje sve veći ekonomski, socijalni i moralni problem, a današnje gospodarske, društveno-psihološke i političke prilike

⁹¹ Usp. Stela FIŠER, Nedjeljko MARKOVIĆ, Jelena OGREŠTA, Katarina RADAT, «*Za*» i «*o*» *jednoroditeljskim obiteljima*, Zagreb, 2001., 11.-12.

⁹² Usp. *Isto*, 17-18.

⁹³ Usp. Veronika RELJAC, *Pastoral braka i obitelji na iskušenju*, 160.

⁹⁴ Usp. *Isto*, 161.

unose nemire u samim obiteljima. Drugi vatikanski koncil kada govori o bračnoj ljubavi, naglasak stavlja na nerazrješivu ljubav u dobru i u zlu te zbog toga isključuje svaki preljub i rastavu.⁹⁵

Budući da je sve veći broj rastavljenih i razvedenih osoba koje se nisu ponovno vjenčale, papa Ivan Pavao II. u pobudnici *Familiaris consortio* se detaljnije osvrće na taj problem. Kroz život postoje razno razne situacije koje i valjano sklopljene brakove mogu dovesti do samog loma. Do toga dolazi kada se narušeno bračno stanje ne može popraviti, a izlaz se traži u rastavi kao jedinoj mogućnosti izlaska iz neizdržive bračne krize. U ovakvim situacijama radi se većinom o bračnom partneru ili partnerima koji nisu sklopili novi brak. Naime, rastava može imati posljedice gdje se mogu pojaviti osjećaji samoće, izgubljenosti, bezvrijednosti i psihički problemi. U takvim situacijama crkvena zajednica je pozvana pružiti pomoć i potpunu ljubav takvoj osobi. U ovim slučajevima nema nikakve zapreke za pristupanje sakramentima ispovijedi, pričesti i bolesničkom pomazanju.⁹⁶

U ovakvim teškoćama i krizama bračnim je drugovima potrebna pastoralna briga i skrb. Veliku ulogu igraju obiteljska savjetovališta kršćanskog nadahnuća, a zadatak im je zauzimanje za očuvanje i promicanje skladnijeg bračnog života, koristeći se psihološkim znanjem.

Kao najčešći uzroci rastave braka navode se bračna nevjera, nasilno ponašanje partnera, ograničena sloboda djelovanja žene, duševna odbojnost, alkoholizam, različitost karaktera partnera, te nezadovoljstvo seksualnim životom.⁹⁷

Nadalje, važno je naglasiti kako rastava braka uvelike utječe na djecu, jer za dijete ne postoji važnija veza od one koju održava sa svojim roditeljima. Dijete u obitelji otkriva svijet oko sebe, te na razvod braka reagira šokantno. Rastava braka na djecu može ostaviti velike posljedice i to: „djeca odrasla s jednim roditeljem češće su nezadovoljna djetinjstvom, izjavljuju da imaju problema u vlastitom braku i razvode se češće nego pojedinci koji su proveli djetinjstvo s oba roditelja; pojedinci iz rastavljenih brakova češće su zarobljenici tog iskustva i općenito su manje zadovoljni životom“.⁹⁸

Postavlja se pitanje što se na pastoralnom planu čini za osobe iz rastavljenih obitelji. Za rastavljene parove i njihovu djecu u Hrvatskoj ne postoji nikakav sustavno organiziran pastoral. Razlog tomu je sigurno i taj što osobe koje su rastavljene, a nisu sklopile ponovni civilni brak

⁹⁵ Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Gaudium et spes*, Pastoralna konstitucija o ulozi Crkve u modernom svijetu, Zagreb, 1998., 32-33.

⁹⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio*, *Obiteljska zajednica*, Postsinodalna apostolska pobudnica, Zagreb, 1981., 67.

⁹⁷ Usp. Veronika RELJAC, *Pastoral braka i obitelji na iskušenju*, 163.

⁹⁸ *Isto*, 163.

moгу pristupati sakramentima ispovijedi i pričesti. S druge strane, kada se radi o osobama koje su civilno ponovno sklopile brak, o njima se vodi briga na razini samih teoloških promišljanja. Ono što je važno istaknuti je da crkvena obiteljska savjetovališta osobama koje prolaze kroz krizu braka i obitelji nudi psihološku pomoć. Crkva i njezini članovi imaju zadaću odgajati mlade u vjeri i osvijestiti im da izbjegavaju preuranjeno sklapanje brakova i da budu zreli u odabiru bračnog druga.⁹⁹

3.1.4. Pastoralna briga o rastavljenim i ponovno civilno vjenčanim vjernicima

Problem rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih obitelji nimalo nije jednostavan ni lagan. Rastava braka se sve više širi u katoličkim sredinama i veliki broj parova se odlučuje za to. Kada se radi o pastoralnoj skrbi, razvedene i ponovno civilno vjenčane osobe ne smiju se zanemariti i trebaju sudjelovati u crkvenom životu. Rastavljene i ponovno civilno vjenčane osobe potrebno je poticati na slušanje Božje riječi, prisustvovanje misnoj žrtvi, ustrajnosti u molitvi i odgoju djece u kršćanskoj vjeri.

Mnogi se rastavljeni muškarci i žene, kada sklope novi brak počnu udaljavati sve više od Crkve, dok s druge strane, ima i onih koji se žele što aktivnije uključiti u život Crkve. Osobama koje iza sebe imaju valjanu sklopljenu ženidbu treba pojasniti da njihova nova veza ne može dokinuti njihov prvi brak. Svećenik i njihovi znanci trebali bi se aktivno uključiti i zalagati za rastavljene i ponovno civilno vjenčane osobe.¹⁰⁰

Nadalje, rastavljeni mogu i trebaju sudjelovati u životu Crkve aktivno, kroz razne katehetske susrete, osobnu molitvu, djela caritasa i slično. Što se tiče pastoralnih problema kada je riječ o rastavljenima i civilno ponovno vjenčanim vjernicima, postavlja se pitanje pripuštanja sakramentima Pomirenja i Euharistijske pričesti kada oni to zatraže. Rješenje ovog problema leži u vjernosti Crkve prema Gospodinu. Međutim, u slučaju da se radi o posebnim životnim situacijama zbog poodmakle dobi ili bolesti jednog ili oboje te sličnih razloga tome, Crkva ih pripušta sakramentalnom odrješenju i euharistijskoj pričesti.¹⁰¹

Autor Marijan Valković u svom članku „*Problematika neuspjelih ženidbi*“ govori o samoj težini problema rastavljenih i civilno vjenčanih. To je vidljivo kroz mnoge napore pastoralista, teologa, crkvenih pravnika, pastoralnih smjernica pojedinih biskupa i biskupskih konferencija i Svete stolice. Crkva je pozvana naviještati evanđeoske zahtjeve, te mora očitovati

⁹⁹ Usp. *Isto*, 163-164.

¹⁰⁰ Usp. *Isto*, 164-165.

¹⁰¹ Usp. *Isto*, 166.

razumijevanje i milosrđe prema slabima.¹⁰² Rad s ovom skupinom vjernika veoma je važan i treba se uspostaviti crkveno integriranje ovakvih vjernika kroz neke kršćanske zajednice. Mnoge su mogućnosti na raspolaganju i to: „krštenje djeteta, prva pričest, krizma, pomaganje u Crkvi i sudjelovanje u raznim crkvenim okruženjima“.¹⁰³ Što se tiče pripreve mladih, posebice zaručnika, prije sklapanja braka trebala bi biti temeljita za mlade bračne parove. Postoji i posliježenidbeni pastoral za mlade bračne parove, a tu mogu pomoći stručnjaci laici, teolozi, psiholozi, defektolozi.¹⁰⁴

3.2. Pastoralna briga o obiteljima koje se nalaze u posebnoj životnoj situaciji

U ovom potpoglavlju naglasak će biti na pastoralnu briga o obiteljima koje se nalaze u posebnoj životnoj situaciji, a to su obitelji s djecom s posebnim potrebama i obitelji s djecom koja imaju poremećaj u ponašanju. Pastoralna briga ovakvim obiteljima od ključne je važnosti, a briga za te osobe je briga za njihovo dostojanstvo.

3.2.1. Pastoral obitelji s djecom s posebnim potrebama

Obitelj je kolijevka i osnovna stanica društva te trajno mjesto duhovnog rasta naroda. Kada u obitelj stigne dijete s teškoćama u razvoju, članovi obitelji suočavaju se s početnim šokom i krizom. Podizanje djeteta s teškoćama u razvoju donosi novu dimenziju izazova za roditelje.¹⁰⁵ U pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes* na poseban se način ističe temeljna istina o čovjeku i njegovu dostojanstvu.¹⁰⁶ Župske su zajednice pozvane što aktivnije se uključiti se u pomaganju i zauzimanju za osobe koje su invalidi, nemoćne ili prikraćene. Zadaća članovima župne zajednice je da u svom okruženju potraže obitelji koje imaju takve osobe i posjete ih. Takva bi briga trebala prerasti u trajni oblik pastoralnog djelovanja te u sebi uključivati: „evangelizaciju, bogoslužje i diakoniju, tj. službu djelotvorne kršćanske ljubavi“.¹⁰⁷ Evangelizacija je zapravo i kateheza, odnosno vjerska pouka, a invalidna djeca imaju pravo na katehezu i primanje samih sakramenata. Osobe s teškoćama u razvoju treba voditi na euharistiju kako bi mogli primiti sakramente i sudjelovati u raznim pobožnostima. Zadaća je pastora što češća posjeta takvim

¹⁰² Usp. Marijan VALKOVIĆ, Problematika neuspjelih ženidbi, u: *Bogoslovska smotra*, 49(1979.), 1-2, 125-126.

¹⁰³ *Isto*, 127.

¹⁰⁴ Usp. Veronika RELJAC, *Pastoral braka i obitelji na iskušenju*, 167.

¹⁰⁵ Usp. Marina MILIĆ BABIĆ, Obiteljska kohezivnost u obiteljima djece s teškoćama u razvoju, u: *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, X (2012.) 2, 208.

¹⁰⁶ Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Gaudium et spes*, 34.

¹⁰⁷ Veronika RELJAC, *Pastoral braka i obitelji na iskušenju*, 168.

obiteljima, materijalna pomoć, te sudjelovanje u raznim duhovnim susretima i duhovnim obnovama. Ovakav je rad po sebi veoma zahtjevan i traži posebnu opremu i osposobljene ljude.¹⁰⁸

Godine 1996. *Hrvatska biskupska konferencija* izdaje smjernice za pastoralnu skrb o osobama s teškoćama u razvoju. Za rad s osobama u teškoći razvoja postoje svećenici, vjeroučitelji i vjeroučiteljice, biskupi i đakoni koji su stručno osposobljeni za rad s pojedinim skupinama takvih osoba.

Također, postoji veliki broj župa koje osobe s posebnim potrebama uključuju u nedjeljne mise, razna hodočašća, molitve i kateheze. Osobe s posebnim potrebama u pastoralnom radu treba uključivati u redovite životne odgovornosti. Organiziranje posebnih misa, molitvi i vjeronauk za takvu djecu treba u širokom luku zaobilaziti, te ih u uvoditi u redovnu molitvu i katehezu. Obitelji s takvom djecom prolaze kroz dugotrajan i veoma težak put, počevši od početnog šoka, pa do prihvaćanja takvog djeteta.¹⁰⁹

Neprihvaćanje djeteta s posebnim potrebama stvara opterećenje u odnosu muža i žene. „Pastoralno djelovanje treba ići u dva pravca, prvo treba prihvatiti mladež koja se po završenom rehabilitacijskom postupku vraća u svoju sredinu i uključiti ih u župne zajednice. Drugo, svim onim osobama koje već iskreno žive svoj vjerski život, treba pomoći da ga prodube, a one koji nisu prikladno katehizirani ili nisu dovršili proces inicijacije ili su se udaljili, treba pristupiti kao katekumenima“.¹¹⁰

Što se tiče samog pastoralnog djelovanja u ovakvim situacijama i radu s obiteljima koje imaju djecu s teškoćama u razvoju, takvo djelovanje postaje sve suvremenije i prikladnije. Jedan od razloga tome je zasigurno i to što Crkva od samih svojih početaka gaji važnost kršćanske ljubavi i vjerničke odgovornosti prema djeci s teškoćama u razvoju. U suvremenosti u kojoj se nalazimo, nužno je da pastoralni rad napreduje te pronalazi nove modele pastoralnog djelovanja.¹¹¹

¹⁰⁸ Usp. *Isto*, 168.

¹⁰⁹ Usp. *Isto*, 168.

¹¹⁰ *Isto*, 169.

¹¹¹ Usp. *Isto*, 170.

3.2.2. Pastoral obitelji s djecom koja imaju poremećaj u ponašanju

U obiteljima je sve veći broj djece s poremećajem u ponašanju i to postaje intenzivnija pojava. Najčešće su to problemi s drogom, s nasilničkim ponašanjem, skitnjom, kockom ili nekim drugim problematičnim ponašanjem. Droga je od svih nabrojanih pojava najprisutnija među mladima i stvara ozbiljan problem za obitelj i samo društvo. Obiteljima s takvom situacijom potrebna je adekvatna pomoć, kako od Crkve tako i od stručnih osoba. Ono što je veoma zabrinjavajuće je dostupnost droge, počevši od ulice, kafića, škola, diskoklubova i slično. Važno je da obitelj u ovakvim situacijama prepozna da njihovo dijete ima problem, a to može najbolje prepoznati po samom ponašanju djeteta. Djeca to najčešće pokazuju kroz zatvaranje i povlačenje, što obitelj treba na vrijeme prepoznati i djelovati. U puno slučajeva droga je mladima rješenje za nutarnje nezadovoljstvo. Komunikacije u obiteljima je sve manje i to se odražava na povećanje broja djece s problemima u ponašanju.

Crkva u ovakvim situacijama pokušava pomoći kroz djelovanje Terapijskih zajednica. Prva Terapijska zajednica otvorena je 1999. godine u Splitu. Zajednice imaju za cilj radom i molitvom pomoći mladima i njihovim obiteljima.¹¹²

Posljednjih se godina broj devijantnih ponašanja djece naglo povećao, a to sve utječe na samu obitelj, te je urušava. Urušavanje obitelji negativno se odražava na čitavo društvo, te je nužno potrebna intervencija stručnih osoba i angažiranost šire društvene zajednice kako bi se ti problemi smanjili. Važno je istaknuti da se djeca ne rađaju s promijenjenim ponašanjem, već se mogu roditi s poteškoćama. Poremećaji u ponašanju odvijaju se od manjih prema težim.¹¹³

Kada je riječ o pastoralnoj skrbi djece i mladih, možemo izdvojiti salezijanski način djelovanja. Salezijanski duh utjelovljivao se u Don Boscovu duhovnom i odgojnom iskustvu. Temelj salezijanskog pastorala mladih je duhovnost i izražava se po mjeri adolescenata kojem treba pomoć.¹¹⁴ „Salezijanski pastoral mladih ističe duboki odnos između odgojne i evangelizacijske djelotvornosti, cilj koji predlaže mladom čovjeku je izgradnja vlastite osobnosti imajući Krista kao glavno uporište“.¹¹⁵

¹¹² Usp. Veronika RELJAC, *Pastoral braka i obitelji na iskušenju*, 171.-172.

¹¹³ Usp. Tonka ODOBAŠIĆ, *Mladi i poremećaji u ponašanju*, u: *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, Đakovo, 29 (2007.) 2, 136.-137.

¹¹⁴ Usp. *Isto*, 153.

¹¹⁵ *Isto*, 155.

3.3. Pastoralna briga o takozvanim «neredovitim» situacijama

„Neredovite“ situacije izazivaju mnoge teološke rasprave i praktične poteškoće, te u većini slučajeva izgledaju kao nerješive. Osobama koje se nalaze u ovoj situaciji potrebno je djelovanje svećenika i vjernika laika. Svećenicima je u ovim situacijama nužna cjeloživotna izobrazba i upoznavanje sa suvremenim pastoralnim i društvenim pitanjima u kojima se nalazi. U samom pastoralu stvara se napetost, zbog toga što neki biskupi dopuštaju pričest rastavljenima i ponovno civilno vjenčanima, a neki biskupi postupaju strože i ne daju nikakve smjernice. Budući da je i sama tehnologija napredovala, na neke vjernike to utječe tako da ne prihvaćaju integralni crkveni nauk što se tiče braka i obitelji, te prate svoja subjektivna tumačenja, zbog čega brak i obitelj upadaju u sve veću krizu. Zadaća je Crkve u svim ovim suvremenim situacijama promicati i zaštititi obitelj u svim njezinim dimenzijama, te je od velike važnosti da vjerničke obitelji budu ognjišta žive i izjarajuće vjere. Posebnu pastoralnu brigu Crkva treba voditi prema obiteljima koje se nalaze u teškom životnom položaju i situacijama koje su neredovite i s vjerskog i građanskog gledišta. Budući da su ovakve situacije sve češće i zahvaćaju sve veći broj kršćana, Crkva se u takvim slučajevima oslanja na dva načela.¹¹⁶ „Prvo je načelo suosjećanja i milosrđa po kojem Crkva, koja u povijesti posadašnjuje i ozbiljuje Kristovo djelo, ne želi smrt grešnika, već hoće da se obrati i živi; stoga je brižna da ne skrši napuknutu trsku niti da ugasi plamen što još tinja, pa nastoji uvijek, koliko je to moguće, ponuditi put povratka Bogu i pomirenja s njime. Drugo je načelo istine i dosljednosti zbog čega Crkva ne prihvaća da dobrim nazove ono što je zlo niti zlim ono što je dobro“.¹¹⁷

Nadalje, kada je riječ o stvarno slobodnim vezama čije smo značenje u prošlom poglavlju detaljnije objasnili, možemo reći da se u praksi sve češće pojavljuju. Njihovi uzroci mogu biti veoma različiti, kao npr. gospodarski, kulturni, vjerski i slično tome. Ovakve situacije Crkvu stavljaju pred teške pastoralne probleme. Znatno narušavaju sakrament ženidbe i samu obiteljsku ustanovu, izazivaju psihološke traume kod djece, ističu sebičnost i dr. Crkvena se zajednica ozbiljno treba pozabaviti ovim problemom i nastojati se upoznati s konkretnim uzrocima u svakom pojedinom slučaju. Ono što Crkva i stručne osobe u ovakvim situacijama nude je bolji vjerski odgoj mladeži i pomaganje da što više duhovno zriju i shvate važnost i značenje sakramenta ženidbe.

¹¹⁶ Usp. Stipe NIMAC, Pastoralno djelovanje u neredovitim situacijama prema «familiaris consortio», u: *Bogoslovska smotra*, 69 (1999.) 2-3, 409.

¹¹⁷ *Isto*, 409.

Brak na probu, također je jedna od neredovityh situacija i u potpunosti je neprihvatljiv, jer je u pitanju ljudsko dostojanstvo. Crkva ne dopušta „brak na probu“, jer prava i istinska ljubav isključuje odnos takve vrste. Stvaran simbol jedinstva Krista s Crkvom je ženidba između dvoje krštenika. To jedinstvo nije privremeno ili na probu, nego zauvijek vjerno. Između dvoje krštenika može postojati samo ženidba koja je nerazrješiva, o čemu nam jasno govore i dokumenti *Familiaris consortio* i *Zakonik kanonskog prava*. Situaciju kao «brak na probu» treba detaljnije promotriti sa psihološkog i sociološkog gledišta.¹¹⁸

Kada se radi o katolicima koji su vezani samo građanskom ženidbom, postavlja se pitanje koliki broj katolika se odluči na takvu vrstu sklapanja ženidbe. Ovakva se vrsta braka ne može opravdati na nikakav način te ga Crkva nikako ne može prihvatiti. Unatoč tome što iz njega proizlaze građanska prava i obveze, Crkva ne priznaje valjanost takvog braka kada se radi o njenim članovima. Pastoral se u ovim slučajevima trudi produbljivati vjeru i vjericima objasniti da ne smije postojati raskorak između izbora života i vjere koju ispovijedaju. Takvi brakovi trebaju ići u smjeru kršćanskih načela.¹¹⁹

¹¹⁸ Usp. *Isto*, 410.-411.

¹¹⁹ Usp. *Isto*, 411.

ZAKLJUČAK

Suvremenost sa sobom donosi brojne krize braka i obitelji, koje su iz godine u godinu sve veće i aktualnije. Dosta čimbenika pridonosi ovakvom stanju, a neki od njih su sekularizam, globalizacija, sve veći broj razvoda i rastava i slično. Sve je više nesuglasica i nemira među obiteljima, a sklapanje ženidbe u Crkvi sve manje. Stvara se nova kultura i antropologija koja neće ovisiti o kršćanskom definiranju ljudske osobe i samog društvenog ustroja.

Kroz povijest se i sama definicija pojma braka i obitelji uvelike izmijenila, što nam jasnije i opširnije prikazuje prvo poglavlje ovog rada. U svim ovim kriznim situacijama, pastoral je tu kao veliki oslonac za brigu o braku i obitelji. Pokušava na razne načine pomoći obiteljima i sačuvati kršćansku bit i važnost braka. Treće nam poglavlje ocrtava pastoralno djelovanje u teškim i posebnim trenucima kroz koje brak i obitelj prolaze.

Mnogi vjernici iako spoznaju da imaju veliki problem u obitelji, zadrže to u sebi i ne traže pomoć od Crkve i stručnih osoba. S vremenom ti problemi postaju sve veći i tada nastupa ozbiljna kriza. U tim situacijama treba zatražiti pomoć, jer će pastoral ponuditi mnoge načine za rješavanje određenog problema kako bi se izbjeglo stanje krize i nemira u obiteljima.

SAŽETAK

Ovaj diplomski rad bavi se temom suvremenih kriza braka i obitelji. Krize mnogo utječu na stabilnost braka i obitelji, a često dovode i do samog raspada braka i obitelji. Rastave i razvodi su najučestaliji i sve češći slučajevi. Uz to postoje mnogi drugi oblici takozvanih «neredovitih» situacija koje mladi sve više prakticiraju: građanska ženidba, slobodne veze, izvanbračno življenje i slično. Također, i globalizacija i sekularizam dosta pridonose krizi braka i obitelji, a velik utjecaj imaju i masovni mediji, internet i audiovizualni sadržaji koji potpomažu bržem širenju sekularizma. Kroz sva tri poglavlja proteže se krizno stanje braka i obitelji. Kriznih situacija je danas sve više, a redovitom pastoralu ostaje dovoljno prostora za brigu o pojedinim kategorijama vjernika.

Cilj ovog diplomskog rada je ukazati na važnost pastoralne skrbi o braku i obitelji, posebice kada je riječ o ozbiljnijim kriznim situacijama. U radu su se pokušala iznijeti rješenja koja pastoral nudi za brakove i obitelji koji se nalaze u teškim i posebnim pastoralnim situacijama.

Ključne riječi: brak, obitelj, krize, pastoralna skrb, suvremenost.

SUMMARY

Contemporary crisis of marriage and family

This thesis defense deals with contemporary crisis of marriage and family. Crisis greatly affects stability of marriage and family, and in often cases leads to breakdown of marriage. Divorces are the most persistent and increasingly frequent cases. In addition, there are many other forms of so-called "irregular" situations that young people are increasingly practicing: civil marriage, free relationship, extramarital living and similar. Also, globalization and secularization contribute a lot to the crisis of marriage and the family. Mass media, internet and audiovisual content that support the faster spread of secularization have a great influence too. Through all three chapters the state of marriage and family crisis extends. Crisis situations are increasing today, and regular pastoral care has enough space to take care of certain categories of believers.

Aim of this graduate thesis is to point out the importance of pastoral care of marriage and family, especially when it comes to serious crisis situations. This thesis tried to present the solutions that pastoral offers for marriages and families who are in difficult and special pastoral situations.

Key words: marriage, family, crisis, pastoral care, modernity

LITERATURA

Izvori:

1. Biblija

Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994.

2. Crkveni dokumenti

DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Gaudium et spes*, Pastoralna konstitucija u ulozi Crkve u modernom svijetu, (19.VIII. 1998.), Zagreb, 1998.

FRANJO, *Amoris laetitia, Radost ljubavi, Postsinodalna apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji*, (19. III. 2016.), Zagreb, 2016.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, (6. VII. 1994.), Zagreb, 1994.

IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Europa, Apostolska pobudnica* (28. VI. 2003.), Zagreb, 2003.

IVAN PAVAO II. *Enciklika Centesimus Annus* (1. V. 1991.), Zagreb, 1991.

IVAN PAVAO II., *Familiaris Consortio, Obiteljska zajednica, postsinodalna apostolska pobudnica* (22. XI. 1981.), Zagreb, 1981.

IVAN PAVAO II., *Reconciliatio et poenitentia, Pomirenje i pokora, apostolska pobudnica*, (2. XII.1984.), Zagreb, 1984.

3. Ostala literatura

ANTUNOVIĆ, Ivan, *Sakrament ženidbe*, Zagreb, 2009.

ARAČIĆ, Pero, *Traume rastave i razvoda braka i obitelji. Uzroci i posljedice. Kako dalje?*, Osijek, 2016.

BAJSIĆ, Vjekoslav, *Brak u današnjem urbaniziranom i tehničiranom društvu*, u: *Bogoslovska smotra*, 49 (1979.) 1-2, 42-46.

BALOBAN, Josip, *Problem prenošenja kršćanskih vrednota u obitelji*, u: *Bogoslovska smotra*, 68 (1998.), 1-2, 171-175.

B. ROCK, Calvin, *Brak i obitelj*, u: *Biblijski pogledi*, 11 (2003.) (1-2), 123-152.

ĆAVAR, Klara, DŽINIĆ, Marija, *Važnost vjere za valjanu ženidbenu privolu*, Zadar, 2021.

ČONDIĆ, Alojzije, *Evangelizacijsko poslanje obitelji u društvu*, u: *Riječki teološki časopis*, 39 (2012.) 1, 41-62.

ČONDIĆ, Alojzije, *Obitelji, gdje si?*, Split, 2018.

DOTOLO, Carmelo, *Moguće kršćanstvo. Između postmoderniteta i religioznog traganja*, Zagreb, 2011., 237.

FIŠER, Stela, MARKOVIĆ, Nedjeljko, OGRESTA, Jelena, RADAT, Katarina «*Za*» i «*o*» *jednoroditeljskim obiteljima*, Zagreb, 2001.

GILJA, Sani, *Suvremena obitelj i duhovni pokreti Katoličke Crkve*, Specijalistički rad, Đakovo, 2017.

GJERGJI, Lush, *Obitelj i brak – mjesto autentičnog susreta osoba*, u: *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 37 (1982.) 4, 320.-336.

JANČIĆ, Antonela, *Postmoderna i promjene u braku i obitelji*, u: *Didaskalos: časopis Udruge studenata pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek*, 3 (2017.), 3, 153-162.

KAROGLAN, Žarka, *Pastoral rastavljenih i razvedenih: uzroci, stanja i crkveno djelovanje*, Specijalistički rad, Đakovo, 2017.

KASPER, Walter, *Il matrimonio cristiano*, Brescia, 2014.

KOS, Stanislav, *Ženidba u spisima kršćanskih pisaca prvih četiriju stoljeća*, Centar za bioetiku, Zagreb, 2004.

MAJSTOROVIĆ, Marko, *Brakovi bez djece*, u: *Bogoslovska smotra*, 49(1979.), 1-2, 192-195.

MILANOVIĆ, Nikola, *Brak i obitelj u Božjem naumu*, Zagreb, 2015.

MILIĆ BABIĆ, Marina, *Obiteljska kohezivnost u obiteljima djece s teškoćama u razvoju*, u: *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, X (2012.) 2, 207-223.

MAVRAČIĆ, Josipa, *Kriza obiteljskog odgoja u razvijenom svijetu*, Zagreb, 2019., 22.

NIMAC, Stipe, *Pastoralno djelovanje u neredovitim situacijama prema «familiaris consortio»*, u: *Bogoslovska smotra*, 69 (1999.) 2-3, 407-424.

ODOBAŠIĆ, Tonka, *Mladi i poremećaji u ponašanju*, u: *Kateheza: časopis za vjeronauk u školi, katehezu i pastoral mladih*, Đakovo, 29 (2007.) 2, 126.-157.

PINEZIĆ, Mirjana, *Svadbeni misterij i objava teološke dimenzije ljudske ljubavi*, u: *Riječki teološki časopis*, 22 (2014.) 1, 221-236.

RELJAC, Veronika, *Pastoral braka i obitelji na iskušenju*, Zagreb, 2011.

SUPIČIĆ, Ivan, *Kriza vrednota i kultura*, u: *Bogoslovska smotra*, Zagreb, 71 (2001.) 2-3, 381-399.

TAMARUT, Anton, Suvremena teologija braka i obitelji, u: *Bogoslovska smotra*, 85 (2015.) 3, 679-700.

TESTA, Benedetto, *Sakramenti Crkve*, Zagreb, 2009.

VALKOVIĆ, Marijan, Problematika neuspjelih ženidbi, u: *Bogoslovska smotra*, 49 (1979.), 1-2, 114.-143.

VIDOVIĆ, Pero, U početku stvori Bog...obitelj (Post 1,1.27s). Biti ili ne biti obitelji znači biti ili ne biti života i samoga svijeta, u: *Obnovljeni život*, 65 (2010.) 2, 221-238.

VRANJEŠ, Nikola, *Pastoral danas. Izabrane teme iz pastoralne teologije*, Zagreb, 2013., 232.-233.

ŽIVOTOPIS

Osobni podaci

Ime i prezime: Jakov Glasnović

Adresa: Gospe Letničke 16, Kistanje

Datum i mjesto rođenja: 18.09.1997., Zagreb

E-mail: jakovi9070@gmail.com

Broj mobitela: 099 861 5657

Obrazovanje

2004. – 2012. Osnovna škola Kistanje

2013. – 2017. Opći poljoprivredni tehničar, Knin

2017. – 2022. Sveučilište u Zadru

Volontersko iskustvo

2020. 72 sata bez kompromisa

Radno iskustvo

2019. Prodavač, obrt za trgovinu Bombi

2021. Investum (djeljenje letaka)

2022. Falkensteiner Hotel Menagment (ispomoć u administraciji)

2022./2023. Trgovina Pepco (prodavač)

Osobne vještine i kompetencije

Materinski jezik: Hrvatski jezik

Strani jezici: Engleski, osnove Talijanskog i Njemačkog

Društvene vještine i kompetencije: komunikativnost, snalažljivost, spretnost, kreativnost, točnost i pouzdanost

Digitalne vještine: poznavanje rada na računalu (MS Office, Excel, PPT, brzo pisanje).